

v 48909

รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน
โรงเรียนวัดกก กรุงเทพมหานคร

A MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' DEMOCRACY
BEHAVIOR IN RESPECT FOR OTHERS OF WATKOK SCHOOL
BANGKOK METRO POLITANT AUTHORITY

วิทยานิพนธ์

ของ

นางทิพวรรณ เอี่ยมรักษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วัน เดือน ปี..... 28 ต.ย. 2548

เลขทะเบียน..... 00197597 *

เลขเรียกหนังสือ
กม
321.91
ท4387
2548
ฉ.2

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา

พ.ศ. 2547

ISBN 974-373-423-6

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วิทยานิพนธ์ รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน
โรงเรียนวัดกก
โดย นางทิพวรรณ เขี่ยมรักษา
สาขา การบริหารการศึกษา
ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วาระ ประเสริฐศิลป์
กรรมการ ดร.ทิวัดต์ มณีโชติ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ดร.สวายุทธิ์ เศรษฐสุจรร)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุศักดิ์ หลาบมาลา)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วาระ ประเสริฐศิลป์)

..... กรรมการ
(ดร.ทิวัดต์ มณีโชติ)

..... กรรมการ
(ผู้ศาสตราจารย์สุภรณ์ ลิ้มบริบูรณ์)

..... กรรมการและเลขานุการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์มณี เขมทานนท์)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ระ ประเสริฐศิลป์ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ทิวดี มณีโชติ นักวิชาการศึกษา 8ว. สำนักนิเทศ และพัฒนามาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการประณศึกษาแห่งชาติ กรรมการควบคุม วิทยานิพนธ์ ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ปรับปรุงช่วยเหลือ และแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความ เมตตาเอาใจใส่เป็นอย่างดี จนทำให้วิทยานิพนธ์สำเร็จเป็นฉบับสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภรณ์ ลิ้มบริบูรณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิ เหมทานนท์ ที่กรุณาเป็นกรรมการและเลขานุการในการสอบ พร้อมทั้งได้ให้ข้อเสนอแนะในการ ปรับปรุงงานวิจัยให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กราบขอบพระคุณอาจารย์ทวีศักดิ์ จงประดับเกียรติ ที่ช่วยให้คำแนะนำเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลจนเสร็จเรียบร้อย

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่กรุณาให้คำแนะนำอย่างดียิ่งและตรวจสอบ ความถูกต้องของเครื่องมือวิจัย ขอขอบคุณผู้อำนวยการทวีป เหมทานนท์ ครู นักเรียนโรงเรียน วัดสะแกงาม ที่อนุญาตให้ทดลองใช้เครื่องมือวิจัย ขอขอบคุณคณะครูอาจารย์นักเรียนโรงเรียนวัดกก ทุกคนที่ให้ความร่วมมือใช้รูปแบบ การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม จนทำให้ การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ประการสุดท้าย ผู้วิจัยขอขอบคุณที่ เพื่อน ๆ และน้อง ๆ ที่ให้กำลังใจ ช่วยเหลือ สนับสนุน และให้ความร่วมมือเสมอมา

นางทิพวรรณ เขียมรักษา

รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก
กรุงเทพมหานคร

A MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' DEMOCRACY BEHAVIOR IN RESPECT
FOR OTHERS OF WATKOK SCHOOL BANGKOK METRO POLITANT AUTHORITY

บทคัดย่อ
ของ
นางทิพวรรณ เขี่ยมรักษา

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา

พ.ศ. 2547

ทิพวรรณ เขียมรักษา. (2547). รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. คณะกรรมการควบคุม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์วระ ประเสริฐศิลป์ ดร.ทิวดี มณีโชติ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบและศึกษาผลการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก กรุงเทพมหานคร ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 483 คน เป็นการวิจัย เชิงทดลอง กลุ่มเดียว ทดสอบก่อนและหลังการใช้รูปแบบ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ได้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้าน คารวธรรม ประกอบด้วย การสร้างความตระหนักในคารวธรรมให้แก่ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน การเห็นแบบอย่างจากผู้บริหาร ครู อาจารย์ การจัดบรรยากาศ การจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในห้องเรียนและนอกห้องเรียน การจัดสภาพแวดล้อม และสนับสนุนให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติเป็นประจำ การเสริมแรงด้วยการให้รางวัล การยกย่องชมเชย และการประกาศเกียรติคุณ

2. ผลการใช้รูปแบบ พบว่า คะแนนเฉลี่ยจากการสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้าน คารวธรรมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการเคารพกฎระเบียบของสังคม ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น ด้านการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ของนักเรียนโรงเรียนวัดกก หลังการทดลองใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ

A MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' DEMOCRACY BEHAVIOR
IN RESPECT FOR OTHERS OF WATKOK SCHOOL
BANGKOK METRO POLITANT AUTHORITY

AN ABSTRACT
BY
MRS.TIPPAWAN IAMRAKSA

Presented in partial fulfillment of the requirements
For the Master of Education program in Educational Administration
At Bansomdejchaopraya Rajabhat University
2004

TIPPAWAN IAMRAKSA. (2004). A MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' DEMOCRACY BEHAVIOR IN RESPECT FOR OTHERS OF WATKOK SCHOOL BANGKOK METRO POLITANT AUTHORITY. GRADUATE SCHOOL, BANSOMDEJCHAOPRAYA RAJABHAT UNIVERSITY. ADVISORS : ASSISTANT PROFESSOR WIRA PRASERTSILP; DR. TIWAT MANEECHOTE

The purposes of this research were to construct a model for development of democracy behavior in respect for others and study its implementation effects on students of Watkok school in bangkok metro politant authority.

The research population comprised 483 students who were studying in Prathom Suksa 1 to Prathom Suksa 6 in the 2002 academic year. This study is an experimental research with the One – Group Pretest and Posttest Design. The employed data collecting instrument was an observation form on students' democracy behavior in respect for others. Data were analyzed using the percentage, mean, and stand and deviation.

Research findings were as follows :

1. The constructed model for development of democracy behavior in respect for others consisted of developing a ware ness of respect for others on the part of administrators, teachers, parents, and students; saving models form administrators and teachers; organizing the admosphere; organizing activities to promote democracy with in and outside the classroom; organizing the environment and encouraging students to practice regularly; providing reinforcement by rewards, admiration, praises, and citation announcement
2. Results of model implementation showed that Watkok school students' post – experiment mean scores on the three components of respects for others, namely, respect for ruler and regulations of society, respect for the rights of others, and respect for opinions of others were higher than their pre – experiment counterparts.

สารบัญ

	หน้า
ประกาศคุณูปการ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข-ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง-จ
สารบัญ.....	ฉ-ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญแผนภูมิ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
สมมติฐานของการวิจัย.....	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตย.....	8
ความหมายของประชาธิปไตย.....	8
หลักการประชาธิปไตย.....	10
พฤติกรรมประชาธิปไตย.....	11
วิถีชีวิตประชาธิปไตย.....	15
การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย.....	19
กิจกรรมพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน.....	24
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา.....	31
รูปแบบการปรับพฤติกรรมของกินีฮท.....	34
ทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์.....	34

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ) ทฤษฎีการพิจารณาและส่งเสริมค่านิยม.....	36
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	38
งานวิจัยในประเทศ.....	38
งานวิจัยในต่างประเทศ.....	42
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	45
แบบแผนการวิจัย.....	45
รูปแบบการวิจัย.....	45
กระบวนการวิจัย.....	45
ประชากร.....	46
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	46
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	47
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	47
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	48
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	49
ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากร.....	49
วิเคราะห์ผลการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน โรงเรียนวัดกก.....	50
ด้านการเคารพกฎระเบียบของสังคม.....	50
ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น.....	53
ด้านการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น.....	55
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	57
สรุปผลการวิจัย.....	57
อภิปรายผล.....	58
ข้อเสนอแนะ.....	63
ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้.....	63
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	63

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	64
ภาคผนวก.....	69
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย.....	69
แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน.....	73
คุณภาพของแบบสังเกตพฤติกรรม.....	76
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	78

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนนักเรียนโรงเรียนวัดกก ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จำแนกตามเพศและระดับชั้น.....	49
2	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตามผลการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย ด้านคุณธรรมของนักเรียน ด้านการเคารพกฎระเบียบของสังคม.....	51
3	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตามผลการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย ด้านคุณธรรมของนักเรียน ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น.....	53
4	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตามผลการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย ด้านคุณธรรมของนักเรียน ด้านการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น.....	55

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัยรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย ด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร.....	7
2	การปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียนตามความคิดเห็นของจอห์น ดีวี่.....	23
3	การจัดกิจกรรมสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน.....	30

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่ปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411 - 2453) เป็นต้นมา ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองในต่างประเทศหลายประเทศ ส่งผลให้คนไทยบางส่วนต้องการจะเข้าไปมีบทบาททางการเมือง พร้อมกับปรารถนาที่จะให้ประเทศไทยมีการปกครองโดยมีรัฐธรรมนูญ ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453 - 2468) ทรงครองราชย์ แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระองค์เป็นไปในเชิงอนุรักษนิยมและทรงมีพระราชดำริว่า ชาวไทยยังไม่พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่การเมืองการปกครอง โดยมีรัฐธรรมนูญและรัฐสภา ส่วนหนึ่งเห็นได้จากการปกครองท้องถิ่น รูปแบบสุขภาพที่ไม่ประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตามพระองค์ทรงได้ปูพื้นฐานการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยไว้หลายประการ เช่น ทรงให้เสรีภาพแก่นักหนังสือพิมพ์ และทรงตั้งดุสิตธานี สถานที่ฝึกหัดการปกครองระบอบประชาธิปไตย จนกระทั่งถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2468 - 2477) ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ จากการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นารปกครองระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ซึ่งเป็นการปกครองโดยประชาชน และมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดสำหรับใช้ในการปกครองประเทศ นับจากนั้นประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญประกาศใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมาจนถึงทุกวันนี้ (วิรัช นภาวรรณ 2542 : 20)

ประชาธิปไตยในประเทศไทยได้มีการพัฒนาก้าวหน้าไปได้ระดับหนึ่ง แต่ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ เพราะสภาพที่แท้จริงพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังเข้าใจหลักการของประชาธิปไตยไม่ชัดเจน ขาดความสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ของพลเมืองที่ดี ขาดหลักการพื้นฐานที่แสดงความเป็นประชาธิปไตย หรือพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ 2540 : บทนำ) ดังนั้น สิ่งที่เรามักจะได้รับฟังจากประชาชนก็ตักจากนักวิชาการก็ดี จากสื่อมวลชนก็ดี หรือแม้แต่จากการเมือง มักจะพูดกันว่า “บ้านเมืองเรายังไม่เป็นประชาธิปไตย” (กรมวิชาการ 2538 : บทนำ) ความไม่เป็นประชาธิปไตยจะเห็นได้จากการแสดงออกของคนไทยหลายประการ เช่น การไม่เคารพกฎหมายบ้านเมือง การใช้เสรีภาพเกินขอบเขต การไม่รับผิดชอบ การขาดระเบียบวินัย การล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น การไม่เคารพและให้

เกียรติผู้อื่น การพูดจาไม่มีสัมมาคารวะ เป็นต้น และเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน สังคมมีการแข่งขันเพื่อความอยู่รอดของตนเอง ความเห็นแก่ตัวและการรักพวกพ้องเริ่มมีมากขึ้น สังคมมีการเอาวัดเอาเปรียบผู้ที่ด้อยกว่า ทุกคนถือเอาความคิดของตนเองเป็นใหญ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ไม่คิดถึงบุคคลอื่น การตัดสินใจบางครั้งก็ไร้เหตุผล ขาดความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน พฤติกรรมเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นว่า สังคมไทยมีจิตใจเป็นอัตตาธิปไตยมากกว่าประชาธิปไตย เป็นพฤติกรรมที่ยึดตัวเองเป็นใหญ่จนลืมนึกถึงผู้อื่น ซึ่งมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทัดเทียมกัน พฤติกรรมดังกล่าวควรได้รับการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาโดยเร็วที่สุดเพื่อเป็นพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศ

ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์จะต้องเกิดจากประชาชนมีวิถีชีวิตประชาธิปไตยควบคู่ไปกับการดำรงชีวิตในสังคม โดยจะต้องฝึกหัดตั้งแต่เยาว์วัย นั่นคือในช่วงที่เด็กอยู่ในโรงเรียน ครู - อาจารย์ได้จัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกพฤติกรรมประชาธิปไตยในทุกวิชาสอนทุกโอกาสที่นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ความคิดในเรื่องประชาธิปไตยที่สังคมไทยกำลังเรียกร้องนั้นจะต้องเริ่มต้นที่โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 21) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การเสริมสร้างหรือการเผยแพร่ความรู้ และการปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตยที่ได้ผลดีนั้น ควรเริ่มต้นจากเด็ก หน่วยงานที่จะเริ่มต้นในเรื่องนี้ได้ดีที่สุดคือ โรงเรียนประถมศึกษา การเรียนการสอนเรื่องประชาธิปไตยที่โรงเรียนประถมศึกษาได้ดำเนินการมาตั้งแต่ต้นนั้น เป็นเพียงการเรียนรู้เกี่ยวกับสถาบันและรูปแบบต่าง ๆ ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากกว่าการเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าไปมีบทบาทประพจน์และปฏิบัติตามแนวทางที่ได้รับการสั่งสอนอบรมมา สุนทร จันทตรี (2530 : 248) กล่าวว่า การพัฒนาประชาธิปไตยของไทยมีโอกาสนประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง ถ้าสามารถปลูกฝังจิตใจประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษา เพราะโรงเรียนประถมศึกษาเป็นสถาบันทางสังคมที่สอนให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เนื่องจากเด็กกำลังพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และสอดคล้องกับวิท (Wit 1963 : 16) ซึ่งกล่าวว่า รากฐานประชาธิปไตยที่แท้จริงเกิดจากระบบโรงเรียน เพราะโรงเรียนมีอิทธิพลต่อการสร้างบุคลิกภาพต่าง ๆ ให้เกิดในตัวของนักเรียนดังที่ สมิธ, เคราส์ และมาร์ค (Smith, Krouse and Mark 1969 : 347) กล่าวถึง บทบาทของโรงเรียนในสังคมประชาธิปไตยว่า โรงเรียนมีความรับผิดชอบในการเตรียมประสบการณ์ที่จะทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปกครอง ถ้าประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ขาดความซาบซึ้ง และไม่รู้คุณค่าของประชาธิปไตย และการทำงานร่วมกับคนอื่นในสังคมแล้ว รากฐานของการปกครองประเทศก็จะล้มเหลว

การแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมของนักเรียนนั้น นักเรียนได้รับอิทธิพลจากสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกัน โดยเฉพาะสถาบันการศึกษา

นับว่ามีบทบาทมากที่สุดในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และแก้ไขพฤติกรรมดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ซึ่งหมายถึง พฤติกรรมประชาธิปไตยอีกด้วย เนื่องจากประชาธิปไตยเป็นกระบวนการที่เกิดจากการเรียนรู้และการปฏิบัติเป็นประจำ การเริ่มต้นของการเรียนรู้และการปฏิบัติจึงต้องเริ่มต้นตั้งแต่วัยเด็ก เพราะเด็กนั้นเป็นวัยที่มีความคิดบริสุทธิ์ สามารถซึมซับสิ่งที่ได้รับการสั่งสอนและอบรมได้ง่าย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กองวิชาการ 2527 : คำนำ)

พฤติกรรมประชาธิปไตยที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนมากที่สุด คือ พฤติกรรมประชาธิปไตยตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งครอบคลุมพฤติกรรม 3 ประการ คือ การรู้จักเคารพซึ่งกันและกัน เรียกว่า คารวธรรม การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเรียกว่า สามัคคีธรรมและการใช้เหตุผลในการทำงาน และการแก้ปัญหา เรียกว่า ปัญญาธรรม (ศิริกาญจน์ ทองอินทร์ 2529 : 17) เป็นความเห็นที่สอดคล้องกับ ปรีชา นิพนธ์วิทยา (2528 : 55) กล่าวว่า การสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ประถมศึกษานั้น โรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนตามองค์สามของประชาธิปไตยคือ ด้านคารวธรรม ซึ่งได้แก่ การเคารพสถาบันสำคัญของประเทศ ได้แก่ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การเคารพซึ่งกันและกันทางกาย การเคารพกันทางวาจา การเคารพสิทธิของผู้อื่น การเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น การเคารพกฎระเบียบของสังคมและกฎหมายของประเทศ ใช้สิทธิและเสรีภาพในขอบเขต ด้านสามัคคีธรรม ได้แก่ การร่วมกันทำงานทั้งทางกายและใจ มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในหมู่คณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนรวมและหน้าที่ต่อสังคม และด้านปัญญาธรรม ได้แก่ การใช้ปัญญา ใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ปัญหา การร่วมกันแก้ปัญหาโดยร่วมกันคิด ร่วมกันใช้เหตุผล และใช้วิธีการทางปัญญา ในการโต้เถียงหรือหาข้อยุติต่าง ๆ นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้บรรจุแนวคิดประชาธิปไตยไว้ในหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 และหลักสูตรพุทธศักราช 2524 ฉบับปรับปรุงพุทธศักราช 2533 เพื่อสร้างคนในชาติให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น นักเรียนมีอิสระในการคิดและพร้อมที่จะยอมรับความคิดของคนอื่น โรงเรียนจัดบรรยากาศทั้งในและนอกห้องเรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการทำงานกลุ่ม การใช้กระบวนการประชาธิปไตยในห้องเรียน รู้จักการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของตนเอง เคารพสิทธิของผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎระเบียบของห้องเรียน โดยคาดว่าเมื่อผู้เรียนจบการศึกษาระดับประถมศึกษาแล้วจะคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และทำงานอย่างมีระบบ เพื่อพัฒนาคุณภาพในการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ

โรงเรียนวัดกก เป็นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครขนาดกลาง อยู่ในเขตบางขุนเทียน จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 873 คน มีนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 6 จำนวน 483 คน สภาพแวดล้อมของโรงเรียนเป็นชุมชนที่มีประชากร

เคลื่อนย้ายที่อยู่อยู่เสมอ เนื่องจากหมดสัญญาการจ้างงาน ปัญหาของชุมชน คือ ครอบครัวแตกแยก บิดามารดาต้องออกไปทำงานแต่เช้ากลับค่ำ ปล่อยเด็กให้อยู่กับญาติหรือพี่น้อง เด็กจึงขาดการดูแล อบรม สั่งสอนจากบิดามารดา มีพฤติกรรมก้าวร้าว แข็งกระด้าง พุดนยาบคาย ทักทายหรือกล่าวกับผู้อื่นไม่เหมาะสม มีการเล่น พุดเสียงดัง ไม่แสดงความเคารพในขณะที่ครูสอน ไม่ยอมรับหรือปฏิบัติตามข้อตกลง ตามกฎระเบียบของโรงเรียน ไม่ให้เกียรติ ไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น หยิบสิ่งของผู้อื่นโดยไม่ขออนุญาต ไม่เข้าแถวรับสิ่งของตามลำดับก่อนหลัง มาโรงเรียนไม่ทันเช้าแถวร้องเพลงชาติ ไม่รู้จักใช้คำขอโทษ ขอบคุณ ขออนุญาต ไม่มีมารยาท ไม่มีคารวธรรม ไม่รักษาทรัพย์สมบัติของส่วนรวม พฤติกรรมเหล่านี้หากไม่ได้รับการแก้ไขหรือพัฒนาตั้งแต่อยู่ในวัยเรียนก็จะติดนิสัยไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ ลักษณะนิสัยดังกล่าวจะไม่เอื้อต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศ แม้ว่าที่ผ่านมาโรงเรียนได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างลักษณะนิสัย ความเป็นประชาธิปไตยให้นักเรียน แต่ผลการเรียนการสอนยังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ อาจเป็นเพราะครูผู้สอนไม่เข้าใจในรูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยที่เด่นชัด และดำเนินกิจกรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก" เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาใช้พัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จนกระทั่งนักเรียนประพฤติปฏิบัติเป็นประจำจนเป็นนิสัย ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศให้พัฒนาก้าวหน้าตามเจตนารมณ์มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก
2. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน

ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

1. ได้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้าน คารวธรรมของนักเรียนวัดกก ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อการปลูกฝัง ฝึกฝนและพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยแก่นักเรียน
2. นักเรียนได้รับการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปูพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยให้เข้มแข็งต่อไป
3. บุคลากรในโรงเรียนได้พัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. พื้นที่การศึกษา เป็นการวิจัยสถาบันของโรงเรียนวัดกก ถนนพระราม 2 เขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. ประชากรที่ใช้ศึกษา ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนวัดกกที่เรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 จำนวน 483 คน
3. ศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนใน 3 เรื่องคือ
 - 3.1 การเคารพกฎระเบียบของสังคม
 - 3.2 การเคารพสิทธิของผู้อื่น
 - 3.3 การเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

ข้อตกลงเบื้องต้น

เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษางานวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัยไว้ดังนี้

ข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนที่ได้จากงานวิจัยนี้ได้จากการสังเกตของครูผู้สอนโรงเรียนวัดกก

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบการพัฒนา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานที่ใช้ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม
2. พฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม หมายถึง การกระทำที่แสดงถึงการให้ความสำคัญแก่ผู้อื่นและส่วนรวม โดยการเคารพในสิทธิของผู้อื่น การเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น และการเคารพกฎระเบียบของสังคม
3. การเคารพกฎระเบียบของสังคม หมายถึง การยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม กฎระเบียบของห้องเรียนและของโรงเรียน
4. การเคารพสิทธิของผู้อื่น หมายถึง ความเกรงใจและให้เกียรติผู้อื่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น
5. การเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น หมายถึง การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และพิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุผล

6. บุคลากรในโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน และครูโรงเรียนวัดกก ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545

สมมติฐานของการวิจัย

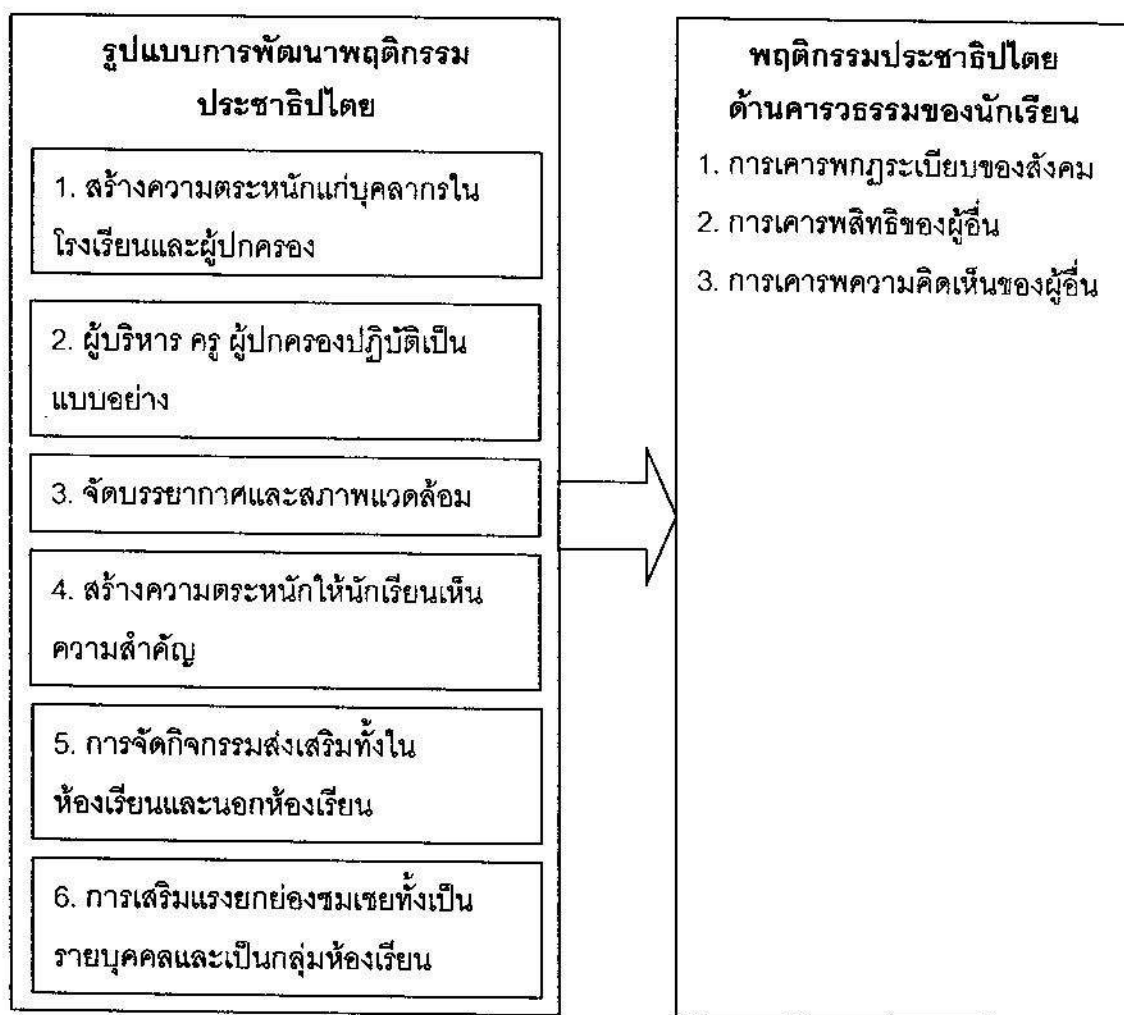
พฤติกรรมด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก หลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมสูงกว่าก่อนการทดลอง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งสร้างรูปแบบที่ส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก โดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ รูปแบบดังกล่าวมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. การสร้างความตระหนักแก่บุคลากรในโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนให้เห็นความสำคัญของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม เพื่อนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติด้วยความเต็มใจ
2. บุคลากรในโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนแสดงพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนเพื่อจูงใจให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตาม
3. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม
4. สร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญของพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมเพื่อให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติด้วยความเต็มใจ
5. การจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม
6. การเสริมแรง นักเรียนเป็นรายบุคคลและเป็นห้องเรียน โดยการยกย่อง ชมเชย หรือการประกาศเกียรติคุณ นักเรียนที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมเป็นที่น่ายกย่องและการให้เกียรติบัตรแก่ห้องเรียนที่นักเรียนในห้องมีพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยด้านคุณธรรมเป็นที่น่ายกย่อง และการให้เกียรติบัตรแก่ห้องเรียนในห้องมีพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยได้แสดงนั้นเป็นประจำจนเป็นนิสัย และช่วยกระตุ้นให้นักเรียนคนอื่นประพฤติปฏิบัติตาม

จากองค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัยรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย
ด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก เขตบางขุนเทียน
กรุงเทพมหานคร

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก" ผู้ศึกษาได้เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องนี้ ประมวลผลออกมาเป็น 3 ตอนดังต่อไปนี้

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตย
2. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตย

ความหมายของประชาธิปไตย

คำว่า "ประชาธิปไตย" มีต้นกำเนิดมาจากภาษากรีกซึ่งมีความหมายดั้งเดิมว่า "การปกครองโดยชนหมู่มาก" หรือ "การปกครองโดยหมู่ชน" ส่วนความหมายของคำว่า "ประชาธิปไตย" ที่เกิดขึ้นในภายหลังนั้น หมายถึง ปรัชญาของสังคมมนุษย์หรือวิถีชีวิตที่ยึดถืออุดมคติและหลักการบางประการที่กำหนดแบบแผนพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคม ทั้งในการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ทางการเมืองก็ต้องการให้ประชาชนแต่ละคนมีส่วนกำหนดนโยบายในการปกครองบ้านเมือง ในทางเศรษฐกิจก็มุ่งให้ประชาชนมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพที่ได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ในด้านสังคมก็ต้องการให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมทางสังคม ไม่ต้องการให้มีการกีดกันระหว่างกลุ่ม ระหว่างชนชั้น หรือเกิดระบบอภิสิทธิ์ชนในชาติ ส่วนในทางวัฒนธรรมก็มุ่งสร้างค่านิยมและแบบแผนประเพณีที่ยึดถือ การประนีประนอม การใช้เหตุผล การยอมรับนับถือคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์ ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวม โดยไม่คิดที่จะกอบโกยผลประโยชน์เพื่อตนเองแต่ฝ่ายเดียว การยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่ชอบธรรม และเหมาะสมกับกาลสมัย ตลอดจนการดำรงชีวิตในลักษณะที่ยอมรับความสำคัญของบรรดาสมาชิกที่อยู่ในสังคมเดียวกัน เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช มีพระราชดำรัสให้ความหมายของประชาธิปไตย ตามที่ขออัญเชิญมา ดังนี้

“หัวใจของประชาธิปไตยอธิบายว่า คนเรามีสิทธิเสรีภาพ แต่ถ้าใช้สิทธิเสรีภาพ

ของแต่ละคนเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ เชื่อว่าจะต้องไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของ
คนอื่นด้วย คนเราจึงมีสิทธิเสรีภาพเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ไม่ได้ ต้องมีพอสมควร
เสรีภาพต้องมีจำกัด จะว่าไม่จำกัดไม่ได้ ในสังคมหรือในประเทศ เสรีภาพ
ของแต่ละคนจะต้องถูกจำกัดด้วย เสรีภาพของผู้อื่น จึงเห็นว่าเป็น “พอสมควร”
เป็นสำคัญ” (กรมวิชาการ 2538 : 1)

ธานินทร์ กรัยวิเชียร (2518 : 1) กล่าวว่า ประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครอง
ประเทศระบอบหนึ่ง ซึ่งเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชน คำว่า ประชาชน
ในที่นี้มีได้หมายถึงบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่หมายถึงปวงชนทั้งชาติ ไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไรหรือ
ประกอบอาชีพใดก็ตาม ประชาชนเหล่านี้ย่อมมีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบในการปกครอง
แผ่นดินอย่างเสมอภาคกัน

ทิสนา แหมมณี (2536) กล่าวว่า ประชาธิปไตย มีความหมายแยกเป็นสองแง่ใหญ่ ๆ
ดังนี้ ความหมายในแง่ของระบอบการปกครองประเทศ และความหมายในแง่ของวิถีชีวิต
หากพิจารณาถึงรากฐานที่มาของประชาธิปไตยแล้ว อาจกล่าวได้ว่ามาจากความเชื่อหรือแนวคิดที่
สำคัญ 2 ประการ

1. ความเชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ ดังนั้นบุคคลอาจจะมีอิสระในการ
เลือกใช้ชีวิตหรือไม่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดด้วยตัวเอง โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้อำนาจของการของ
บุคคลอื่น ๆ เพราะการที่บุคคลสามารถที่จะให้เหตุผลในการเลือกตัดสินใจและตกลงใจ นั้นย่อม
หมายถึงการที่คนเราต้องผูกพันรับผิดชอบในสิ่งที่กระทำลงไปด้วย

2. การมีศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ สติปัญญาการรู้จักใช้เหตุผลและการมอง
มนุษย์ในแง่ดี สามารถร่วมมือกันทำงานเพื่อความสุขร่วมกันได้

นอกจากนี้ สาโรช บัวศรี (2520 : 66 - 68) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยเป็น 3
สถานะ ที่เรียกว่า องค์สามของประชาธิปไตย คือ

1. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมคติ ซึ่งหมายถึง การมีศรัทธาและความเชื่อมั่นในสติ
ปัญญา เหตุผล และความสามารถของมนุษย์ เทิดทูนอิสรภาพและเสรีภาพของมนุษย์

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมืองและวิธีการจัดระเบียบการปกครอง หมายถึง
ระบบการเมืองที่ถือว่า อำนาจเป็นของประชาชนหรือมาจากประชาชน รัฐบาลเพียงผู้ได้รับมอบ
อำนาจให้ทำหน้าที่ปกครองแทนประชาชนเท่านั้น และประชาชนมีโอกาสเปลี่ยนแปลงผู้ใช้อำนาจ
แทนตนได้ โดยการเลือกตั้งที่มีกำหนดวาระถือว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและ
เพื่อประชาชน

3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตประจำวัน หมายถึง การอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพ ทั้งทางกายและวาจา ไม่ก้าวล่วงในสิทธิของผู้อื่น เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม ร่วมกันรับผิดชอบและทำประโยชน์เพื่อความผาสุกของส่วนรวม ตลอดจนการใช้สติปัญญา และความเฉลียวฉลาดในการแก้ปัญหาทั้งมวล

เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า ประชาธิปไตย จะมีความหมายดังนี้คือ ในแง่ของอุดมคติ ระบบการเมือง หรือวิธีการจัดระเบียบการปกครอง และวิถีชีวิตประชาธิปไตยแล้ว จะเห็นว่าโรงเรียนสามารถสร้างเสริมความเป็นประชาธิปไตยได้ในเรื่องของระบบการเมือง หรือวิธีการจัดระเบียบการปกครองและวิถีชีวิตประชาธิปไตย ซึ่งโรงเรียนจะต้องใช้กิจกรรมในการฝึกจากกิจกรรมที่จัดอยู่ในโรงเรียน ส่วนที่สำคัญที่สุดและถือว่าเกี่ยวข้องกับนักเรียนมากที่สุดในเรื่องประชาธิปไตย คือ วิถีชีวิตประชาธิปไตยซึ่งนักเรียนสามารถรับรู้ได้จากชีวิตประจำวัน จากครอบครัว กลุ่มเพื่อน และโรงเรียน สิ่งที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เรื่องวิถีชีวิตประชาธิปไตยมากที่สุดคือ การเรียนในห้องเรียน ได้แก่ การสอดแทรกการสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยในการสอนกลุ่มประสบการณ์รายวิชาต่าง ๆ เป็นต้น เพราะหลักการที่สำคัญของประชาธิปไตยอยู่ที่การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมโดยคำนึงถึงควมมีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค เคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบ มีเหตุผลและมีวินัย มีอิสระที่จะเลือกดำเนินชีวิตหรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยตนเองแต่ต้องไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น

หลักการประชาธิปไตย

ประเวศ วะสี (2537 : 23) กล่าวว่า หลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยอยู่ที่การเคารพความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น หรือของคนทุกคนด้วยความเชื่อในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนว่าทุกคนมีค่า มีศักยภาพที่จะเรียนรู้ มีอิสรภาพมีความรักความเอื้ออาทรต่อกัน และร่วมมือกันในการพัฒนาสังคมให้เกิดความถูกต้อง เกิดประโยชน์สุขต่อทุกคนในฐานะที่เป็นมนุษย์ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น

ความคิดนี้สอดคล้องกับ วีระ ประเสริฐศิลป์ (2546 : 68 – 69) ที่เห็นว่า พื้นฐานสำคัญของประชาธิปไตยอยู่ที่ “จิตใจประชาธิปไตย” คนที่มีจิตใจประชาธิปไตย จะเป็นคนที่ให้ความสำคัญแก่ทุกคน แต่ถ้าให้ความสำคัญแก่ตนเองมาก จนลืมนึกถึงความสำคัญหรือสิทธิของผู้อื่น เรียกว่ามี “จิตใจอัตตาธิปไตย” ถ้าเปรียบเทียบประชาธิปไตยเป็น “ต้นไม้” การเลือกตั้งซึ่งเป็นกระบวนการประชาธิปไตยก็เป็น “ลำต้น” ส่วนจิตใจประชาธิปไตยซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญก็เป็นเสมือน “รากต้นไม้” การส่งเสริมประชาธิปไตยโดยให้มีการเลือกตั้ง ก็เปรียบเสมือนกับความต้องการให้ “ต้นไม้ประชาธิปไตย” เติบโต โดยเพิ่มขนาดของลำต้นให้โตขึ้น ถ้าจิตใจเป็นประชาธิปไตย รากต้นไม้ก็แข็งแรง แต่ถ้าจิตใจเป็นอัตตาธิปไตยหรือคณาธิปไตย รากต้นไม้ก็อ่อนแอ เพราะไม่ใช่รากแท้ของ

ต้นไม้ประชาธิปไตย ต้นไม้ที่มีลำต้นโต แตรากอ่อนแอ จะยึดลำต้นไว้ไม่ไหว ต้นไม้ก็จะล้มนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่การปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย ล้มลุกคลุกคลานมาตลอดระยะเวลาอันยาวนานหลายปี การแก้ไขคงต้องปลูกฝัง “จิตใจประชาธิปไตย” ให้อยู่ในวิถีชีวิตของคนไทยโดยถ้วนหน้า

กรมสามัญศึกษา (2534 : 3 - 4) ได้กำหนดหลักการประชาธิปไตยไว้ด้วย เพื่อมุ่งหวังว่าจะช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ หลักการประชาธิปไตยและนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน 5 ประการคือ

1. หลักเสรีภาพ หมายถึง สิทธิตามธรรมชาติที่ติดตัวมาพร้อมกับการเป็นมนุษย์ ทั้งในการคิด การพูด การทำ โดยอยู่ภายใต้ขอบเขตแห่งระเบียบและความเรียบร้อยแห่งสังคม แต่การให้เสรีภาพนั้นทุกคนต้องตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนและของผู้อื่น

2. หลักความเสมอภาค ถือว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกันโดยกฎหมาย แม้ว่าต่างกันในเรื่องเพศ ศิพพรรณ ชนชั้น ถิ่นที่อยู่ ศาสนา หรืออุดมการณ์ทางการเมือง แต่อาจถูกจำกัดสิทธิด้วยเหตุผลหรือเงื่อนไขบางประการ เช่น การเลือกตั้ง ทุกคนมีความเสมอภาคในการใช้สิทธิ แต่จะถูกจำกัดด้วยเงื่อนไข เช่น ยังไม่บรรลุนิติภาวะ อยู่ในที่จองจำ นักบวช เป็นต้น

3. หลักการยึดถือเสียงข้างมาก เป็นหลักการที่สำคัญยิ่งของระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ การปกครองเสียงข้างมาก ทั้งนี้ต้องไม่ใช้เสียงข้างมากไปในทางเอารัดเอาเปรียบ กดขี่ หรือละเมิดสิทธิของคนส่วนน้อย

4. หลักเหตุผล หมายถึง การมีความเชื่อมั่นในเหตุผล ให้ความสำคัญแก่กระบวนการหรือวิธีการ ค้นหาคำตอบที่ถูกต้องหรือเหมาะสมซึ่งเป็นหลักเชิงวิทยาศาสตร์

5. หลักภราดรภาพ หมายถึง การที่มนุษย์ปฏิบัติต่อกันด้วยความเห็นอกเห็นใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่เอารัดเอาเปรียบ มีความรักใคร่กันฉันท์พี่น้องไม่แบ่งเชื้อชาติ เพศ ศิพพรรณ หรือลัทธิความเชื่อ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ประชาธิปไตยมีความหมาย 2 นัยคือ เป็นระบอบการปกครองประเทศ และเป็นหลักการที่ใช้ในการดำเนินชีวิต

พฤติกรรมประชาธิปไตย

เมื่อประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงมีความจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องพัฒนาให้มีพฤติกรรมประชาธิปไตยโดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนยึดมั่นในคาวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม โดยที่ทุก ๆ คนร่วมกันรับผิดชอบ นับถือและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ใช้ปัญญาเป็นหลักในการทำงานและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ไม่ให้กระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง หรือไม่ให้หลงนับถือในเรื่องที่เสียหาย ทุกคนร่วมมือกันแบ่งปันและประสานงานกัน เพื่อ

การแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปได้ และทำให้ทุกคนได้เจริญเติบโต ก้าวหน้าไปตามอัตภาพ ซึ่งอาจจะแยกแยะประชาธิปไตยในแง่นี้ออกเป็น 3 คุณลักษณะ คือ (สาโรช บัวศรี อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2540 : 10)

1. มีความเคารพซึ่งกันและกันอย่างยิ่ง (คารวธรรม) คือ ทุกคนจะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งทางกาย วาจา และความคิด ทุกคนย่อมเคารพในความคิดของผู้อื่น ทุกคนย่อมแสดงความคิดเห็นออกมาโดยไม่ล่วงเกินผู้อื่น ให้โอกาสและเคารพความคิดเห็นของทุกคน รวมถึงการเคารพในสถาบันสำคัญของประเทศ เช่น ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

2. มีการแบ่งปัน ร่วมงานกัน และประสานงานกัน (สามัคคีธรรม) ได้แก่ การทำงานร่วมกัน โดยใครหนัดทางไหนก็แบ่งงานนั้นไปทำโดยไม่บายเบี่ยงหรือหลีกเลี่ยง ร่วมมือกันทำตามอัตภาพและประสานกันหมด โดยทำตามที่ได้ตกลงกันตามแผนที่วางไว้ให้ลุล่วงไปด้วยดี

3. มีความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา (ปัญญาธรรม) คือ การมีเหตุผลในการทำงาน การค้นคว้าหาความรู้ในเรื่องที่ถูกต้องมาใช้ในการทำงาน

พฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม แสดงถึงความเชื่อพื้นฐาน ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยมและเจตคติของแต่ละบุคคลได้เป็นอย่างดี คนในสังคมประชาธิปไตยก็เช่นเดียวกัน พฤติกรรมย่อมแสดงถึงความเชื่อ ความศรัทธาในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่มีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามธรรมชาติ ที่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากบ้าน โรงเรียน และระบอบการปกครองของรัฐ โดยซึมซับมาตั้งแต่วัยเยาว์จนถึงเป็นผู้ใหญ่ จนกระทั่งมีจิตสำนึกแสดงถึงความศรัทธาต่อการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ได้แก่ การเคารพสิทธิขั้นพื้นฐาน การเคารพในการตัดสินใจของเสียงส่วนใหญ่ที่ไม่จำกัดสิทธิพื้นฐานของเสียงส่วนน้อย มีจิตสำนึกในความเสมอภาคที่เท่าเทียมกัน ทั้งการปฏิบัติตามกฎกติกาของกฎหมาย และการใช้สิทธิในการออกเสียง มีจิตสำนึกที่จะต่อสู้เพื่อสิทธิอันชอบธรรมของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น การที่ปลูกฝังให้คนมีจิตใจเป็นประชาธิปไตยนั้น จะต้องสร้างให้เกิดค่านิยมขึ้นก่อนดังที่ โกวิท ประวาลพุกษ์ (อ้างถึงใน กรมวิชาการ 2538 : 93) อธิบายว่า "ประชาธิปไตยจัดอยู่ในประเภทของค่านิยมมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ องค์ประกอบที่ 1 ด้านสติปัญญา ได้แก่ การคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักเลือกอย่างชาญฉลาด องค์ประกอบที่ 2 ด้านการลงมือปฏิบัติเป็นประจำ และองค์ประกอบที่ 3 ด้านความรู้สึกที่แสดงออกอย่างชื่นชมยินดี ทั้ง 3 องค์ประกอบ ต้องพัฒนาคู่ขนานกันไป" จนสามารถแสดงพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตยในชีวิตประจำวันได้

กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายมุ่งเน้นในเรื่อง การปลูกฝังให้เยาวชนมีคุณลักษณะประชาธิปไตย เช่น นโยบายด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยของกระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. 2536 ได้กำหนดคุณลักษณะของคนในสังคมประชาธิปไตย 4 ประการ ที่สถานศึกษาต้องเน้น และร่วมกันสร้างเสริม (กรมวิชาการ 2534 : 19) ได้แก่

1. การเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบและตัวบทกฎหมาย
2. การเคารพต่อสิทธิและการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
3. ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่
4. การร่วมมือและการประสานงานกับผู้อื่น

หลังจากนั้นกรมวิชาการ ได้ดำเนินโครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย ด้วยวิถีทางปัญญาที่บูรณาการเข้าไปในการเรียนการสอน และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ทั้งที่โรงเรียน บ้าน และสังคม โดยจัดสร้างรูปแบบ (Model) ตามที่ครูและศึกษานิเทศก์กำหนดเป็นกรอบคุณธรรมหลักที่จะนำไปพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตยในระดับประถมศึกษา คุณธรรมหลักที่จะนำไปพัฒนา ได้แก่ ความรับผิดชอบ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความอดทน ส่วนระดับมัธยมศึกษาคุณธรรมหลักที่ควรนำไปพัฒนา ได้แก่ การเห็นคุณค่าของตนและผู้อื่น การมองการณ์ไกล ความรับผิดชอบและการเคารพกติกาสังคม

ในส่วนของกรมสามัญศึกษาได้มีนโยบายจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย โดยให้มีการสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย 12 คุณลักษณะ ตั้งแต่ พ.ศ. 2529 เป็นต้นมา เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาเกิดขึ้น กรมสามัญศึกษา (2542 : 57) ได้กำหนดมาตรฐานของผู้เรียนในมาตรฐานที่ 9 ว่าจะ ต้องเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และปฏิบัติตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยกำหนดตัวชี้วัดได้ 5 ประการ คือ

1. ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตน
2. รักษาสิทธิเสรีภาพของตนเองและเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
3. ปฏิบัติตนตามกฎหมายและระเบียบ ประเพณีของสังคม
4. ร่วมกิจกรรมในการพัฒนาครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคม
5. ร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็น

ประมุข

พฤติกรรมที่กล่าวมาข้างต้นนี้สะท้อนถึงการที่บุคคลมีความเชื่อ ค่านิยม ท่าที ความคิดเห็น เจตคติ และมีจิตใจเลื่อมใสในความเป็นประชาธิปไตย ได้แก่ การรู้จักใช้ความสามารถทางสติปัญญาในการคิดหาเหตุผล การคิดวิเคราะห์ การวิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ การมองโลกในแง่ดี มีความ

เชื่อมั่นศรัทธาในเรื่องสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งการกระทำดังกล่าวถ้าประพฤติปฏิบัติจนเป็นปกตินิสัยก็จะพัฒนาเป็นบุคลิกภาพของบุคคลนั้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2527 : 63 - 67) กล่าวถึง บุคลิกภาพประชาธิปไตยโดยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา และคุณลักษณะที่ใช้เป็นเกณฑ์วัดพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการยอมรับ สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ไว้ดังนี้

1. การยอมรับ คือ การเคารพซึ่งกันและกัน ได้แก่

1.1 เคารพในร่างกาย คือ แสดงความเคารพเพื่อนนักเรียน เคารพครูทุกครั้งพบ เคารพบิดามารดาก่อนไปและหลังกลับจากโรงเรียน เคารพญาติผู้ใหญ่ทุกครั้งที่พัก เชื่อฟังในคำว่าการ่ากล่าวตักเตือน ไม่แสดงกิริยาท่าทางหยาบคาย มีความเคารพนอบน้อมต่อคนทุกคน

1.2 เคารพทางวจา คือ การพูดกับเพื่อน ครู พ่อ แม่ ญาติ ผู้ใหญ่ และคนอื่น ๆ ด้วยถ้อยคำไพเราะมีหางเสียงทุกครั้ง ใช้คำแทนชื่อตัวเองที่เหมาะสมไม่กล่าวถึงบุคคลอื่นในแง่ร้ายสรรเสริญผู้อื่นด้วยความจริงใจ พูดแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่จริง ไม่กล่าวอ้างโดยไม่ตรงกับความเป็นจริง

1.3 เคารพในความคิดเห็น คือ การตั้งใจฟังครู เพื่อน อภิปรายและทุกครั้งต้องติดตามด้วยว่า ถูกต้องหรือไม่ เชื่อได้หรือไม่ ไม่พูดแซงโดยไม่ได้รับอนุญาตไม่แสดงกิริยามารยาทไม่เหมาะสมในขณะที่มีผู้แสดงความคิดเห็น เช่น ทำเสียงดังพูดขึ้นลอย ๆ ฟังผู้อื่นพร้อมกับคิดตามไปด้วยจนจบจึงพิจารณาว่าควรคัดเลือกลงสนับสนุน ถ้าผู้อื่นพูดหรืออภิปรายไม่ตรงกับความคิดเห็นของตนเองต้องฟังให้จบ และไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนแสดงความเห็นโต้แย้ง

1.4 เคารพในกฎเกณฑ์ คือ การปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มอย่างเคร่งครัดการปฏิบัติตามกฎของห้องเรียน กฎของโรงเรียนปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี กฎหมาย กฎจราจร ไม่ลักขโมย เคารพธงชาติในวันสำคัญ ถวายความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมวงศานุวงศ์ ทำตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดเว้นการทำร้ายชีวิตในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน

1.5 เคารพในสิทธิของผู้อื่น คือ ไม่ทำความรำคาญให้ผู้อื่นขณะทำงานไม่หยิบของผู้อื่นและไม่ล่วงล้ำสถานที่ของบุคคลอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่ทำให้สมบัติผู้อื่นเสียหายเข้าแถวรับบริการทุกครั้ง ไม่ทำผู้อื่นเจ็บกาย อับอาย ไม่ถือเอาประโยชน์จากสาธารณสมบัติ แต่ฝ่ายเดียวและไม่ทำลายสาธารณสมบัติให้เสียหาย ครูสามารถฝึกให้นักเรียนมีคารวะธรรมได้โดยการให้เข้าแถวตักน้ำ รอรับสมุด ยกมือขออนุญาตก่อนพูดทุกครั้ง เคารพความคิดเห็นของนักเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนสร้างข้อตกลงในการควบคุมห้องเรียนเอง

2. สามัคคีธรรม คือ การร่วมมือกันในการเรียนหรือทำงาน โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ได้แก่ การวางแผนในการทำงาน โดยการคิดและทำร่วมกัน ทำงานทุกครั้งด้วยความตั้งใจและรับผิดชอบ

ตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเร่งรีบ โดยหวังให้ได้งานมากขึ้นในช่วงระยะเวลาเท่ากับที่เคยทำมาแล้ว ครูสามารถฝึกให้นักเรียนมีสามัคคีธรรม โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบกระบวนการกลุ่ม คือ กลุ่มสัมพันธ์เมื่อมอบหมายให้นักเรียนทำงานควรมีประธานคอยประสานงาน และควรมีการประเมินการทำงานและผลงานร่วมกันทุกครั้ง

3. ปัญญาธรรม คือ การรู้จักใช้เหตุผลในการทำงาน การตัดสินใจปัญหาที่เกิดจากการเรียน การทำงานกลุ่มร่วมกัน ใช้เหตุผลในการเลือกประธานกลุ่ม ตั้งคำถามและคิดอย่างฉลาด ใช้เหตุผลในการอธิบาย ตอบปัญหา ได้แย้ง หรือแสดงความคิดเห็น โดยไม่ใช้อารมณ์เลือกใช้เหตุผลและหลักการที่ถูกต้อง และความรู้ หากปัญหาใดที่ไม่อาจคิดแก้ไขด้วยสติปัญญาและเหตุผลที่มีอยู่ต้องศึกษาค้นคว้าความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหา

การสอนนักเรียนให้เกิดปัญญาธรรม ครูต้องฝึกให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นในห้องเรียน และห้องประชุม ตั้งคำถามให้นักเรียนตอบโดยใช้เหตุผลกล่าวถึงพฤติกรรมซึ่งบ่งถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านคุณธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรมในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 มีดังนี้ (กรมวิชาการ 2535 : 11 - 12)

1. พฤติกรรมซึ่งบ่งวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ได้แก่
 - 1.1 เข้าแถวรับสิ่งของหรือรับบริการตามลำดับก่อนหลัง
 - 1.2 เคารพผู้ฟังและผู้พูด
 - 1.3 พูดแสดงความคิดเห็นโดยใช้เหตุผล
 - 1.4 ปฏิบัติตามข้อตกลง
 - 1.5 ไม่ละเมิดสถานที่ส่วนตัวของบุคคลอื่น
 - 1.6 ไม่ละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่นและของส่วนรวม
2. พฤติกรรมที่บ่งว่าวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรม ได้แก่
 - 2.1 ร่วมกันทำงานตามที่ได้รับมอบหมายจนเสร็จ
 - 2.2 ร่วมรับผิดชอบผลงานของกลุ่มและร่วมปรับปรุงแก้ไขงานของกลุ่ม
3. พฤติกรรมที่บ่งวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรม ได้แก่
 - 3.1 อธิบายเหตุผลได้เมื่อต้องมีการตัดสินใจหรือซักถามได้ตอบ
 - 3.2 ยอมรับฟังข้อบกพร่องของตนเอง ของกลุ่ม และพยายามปรับปรุงแก้ไข
 - 3.3 แก้ปัญหาโดยใช้เหตุผล

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ คือ ประการที่ 1 ด้านคุณธรรม เป็นการแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน ทั้งทางร่างกาย วาจา ความคิดเห็น กฎเกณฑ์ และสิทธิของผู้อื่น ประการที่ 2 ด้านสามัคคีธรรม

เป็นการรู้จักร่วมมือวางแผนการทำงานร่วมกัน คิดร่วมกันและทำงานร่วมกัน และประการที่ 3 ด้านปัญญาธรรม คือ การรู้จักใช้เหตุผลในการทำงานการตัดสินใจปัญหาเป็นกลุ่มร่วมกัน ซึ่งแต่ละด้านจะมีคุณลักษณะย่อยเป็นเกณฑ์ในการวัดพฤติกรรม นอกจากนี้พฤติกรรมดังกล่าวสามารถฝึกและสร้างเสริมได้ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ พฤติกรรมประชาธิปไตย หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนในการอยู่ร่วมกันอันประกอบด้วยคุณลักษณะ 5 ด้าน คือ เคารพทางร่างกาย เคารพทางวาจา เคารพในความคิดเห็น เคารพในกฎเกณฑ์และเคารพในสิทธิของผู้อื่น ซึ่งวัดได้ด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

วิถีชีวิตประชาธิปไตย

เมื่อบุคคลมีพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยเป็นประจำจนเป็นนิสัย ก็จะกลายเป็นวิถีชีวิตประชาธิปไตยของบุคคลนั้น ดิวอี้ (Dewey 1967 : 81 – 89) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยที่เป็นวิถีชีวิตว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ 3 ประการ คือ ประการแรก การเคารพในสิทธิหน้าที่และเสรีภาพซึ่งกันและกัน เคารพความคิดและการกระทำของผู้อื่น การแสดงความคิดเห็นและการกระทำต้องไม่ล่วงเกินผู้อื่น ประการที่สอง มีการแบ่งปันและประสานงานกัน รับอาสาทำงานตามความสามารถ ให้ความร่วมมือตามอัธยาศัยและตามมติของส่วนรวม ประการที่สาม มีความเชื่อมั่นในวิถีทางแห่งปัญญา ทำงานเพื่อกิจกรรมาใด ๆ ด้วยความรอบคอบ และใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์

เพนนอค (Pennock 1979 : 236 - 255) ได้สรุปลักษณะของผู้มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยในรูปวิถีชีวิตประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. ความเหตุผล
2. การเคารพซึ่งกันและกัน ได้แก่
 - 2.1 การเคารพความเป็นมนุษย์
 - 2.2 การเคารพความสามารถ
3. การตกลงกันอย่างสันติวิธีด้วยการถกเถียง ประนีประนอม และ อัดกลั้นในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

4. การดำเนินชีวิตอย่างมีเสรีภาพให้กฎหมาย และไม่ถูกแทรกแซงโดยรัฐโดยไม่จำเป็น
ทิสนา เขมมณี (2522 : 29 - 30) กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยดังนี้

1. เคารพความเป็นเอกัตบุคคลของผู้อื่น เคารพความสามารถ สติปัญญา และการใช้เหตุผลของผู้อื่น
2. ใช้สิทธิเสรีภาพแก่ผู้อื่นในการใช้ความคิดและตัดสินใจ
3. มีใจกว้าง รับฟัง และพิจารณาความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเป็นธรรมก่อนตัดสินใจ

4. ยึดหลักเหตุผลในการตัดสินใจไม่ใช้แต่อารมณ์หรือเอาแต่ใจตนเอง รู้จักประนีประนอม และตัดสินใจอย่างสันติ

พจน์ สะเพียรชัย (2524 : 80 - 90) ได้กล่าวถึง ลักษณะของบุคคลที่มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. เชื่อในหลักเหตุผล
2. บุคคลเกิดมามีสิทธิเท่าเทียมกันตามนัยแห่งกฎหมาย
3. แหล่งของอำนาจทั้งปวง คือประชาชนทั้งสิ้น
4. โครงสร้างของสังคมคล้อยตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และมีการเปลี่ยนแปลงบุคคลตามความเหมาะสม

5. เคารพสิทธิและเอกสิทธิ์ของบุคคล นิยมในหลักการของความเสมอภาคเสรีภาพ และภราดรภาพ

6. มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และความสามารถในการแก้ปัญหา

7. มีการประสานงานที่ดี ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

8. ผู้นำและผู้ตามในกลุ่มประชุมวางแผนร่วมกันเพื่อแบ่งงานตามความสามารถ และมีความรับผิดชอบ

9. รู้จักทั้งตนเอง มีวินัยในตนเอง มีความยุติธรรม มีความรับผิดชอบมีประสิทธิภาพในการทำงาน ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตนเอง มีอิสระ มีความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ แก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

นอกจากนี้ลักษณะที่แสดงถึงวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย (กรมวิชาการ, 2535 : 14 - 28) ที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการรับรองการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสรุปได้ดังนี้

1. มีเหตุผลในด้านความคิด วิพากษ์วิจารณ์ดำเนินชีวิตด้วยการคำนึงถึง "ความสมเหตุสมผล" อยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง เคารพตัวเหตุผลมากกว่าตัวบุคคลตามสภาวะการณ์ในขณะนั้น ใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นของทุกฝ่าย ยอมเปลี่ยนทัศนะเดิมไปสู่ทัศนะใหม่ที่มีเหตุผลดีกว่า และถูกต้องกว่า เพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่ดี มีใจอดทนในการใช้เหตุผลแก้ปัญหา

2. การเคารพซึ่งกันและกัน มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม แม้จะไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคม แต่ก็เท่าเทียมกันทางด้านจิตใจ และความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สินที่แต่ละคนหามาได้โดยสุจริต ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เคารพความสามารถของกันและกัน ประสานความสามารถกันเพื่อทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ความคิดหรือการกระทำที่ยัง

ข้อยุติอย่างชัดเจนไม่ได้ จะต้องนำมาพิจารณาใหม่เพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด คิดถึงปัญหาและความต้องการของผู้อื่น ให้ความเสมอภาคแก่บุคคลเท่าเทียมกัน

3. การตกลงใจด้วยการอภิปราย ยินยอม และอดกลั้นในทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม จะแสดงความคิดเห็นเพื่อหาข้อยุติที่ถูกต้องโดยการอภิปรายถกเถียง แสดงเหตุผล แก้ปัญหาข้อขัดแย้งด้วยการใช้เหตุผล และการตกลงโดยสันติวิธี การประนีประนอม ยืดหยุ่น ข้างมาก แต่ก็ไม่ได้ถือว่าเสียข้างมาก เป็นสิ่งที่ถูกต้องที่สุด ถ้ามีการไม่เห็นด้วยก็สามารถหาเหตุผลมาหักล้างใหม่ได้ เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงอาจมีการพิจารณาและลงมติใหม่

4. การมีระเบียบวินัย คนในสังคมจะต้องเป็นผู้มีระเบียบวินัย โดยเฉพาะวินัยในตนเอง ความสำนึกในขอบเขตของสิทธิ หน้าที่ของตนเองและผู้อื่น รู้ว่าสิ่งใดควรและไม่ควร ทั้งในแง่การเมือง การปกครอง การบริหาร กฎหมาย และจริยธรรม ไม่ใช้สิทธิและเสรีภาพจนเกินขอบเขต ซึ่งเป็นการก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น

5. มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ประพฤติตนเป็นพลเมืองดีช่วยรักษาสัมบัติของสาธารณะ ทำนุบำรุงด้วยการเสียภาษีอากร เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเท่าที่เวลาและโอกาสอำนวย ปฏิบัติตามนโยบายของชาติไม่ละเมิดกฎหมาย สำนึกและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ยอมรับให้มีการแข่งขันโดยเสรี สนใจในสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง มีส่วนร่วมในการปกครองการเลือกตั้งการปฏิบัติงานของรัฐบาล รัฐสภา รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ประชาธิปไตยในลักษณะเป็นวิถีชีวิตนั้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมประชาธิปไตยที่จะต้องยึดหลักเหตุผล เคารพความเสมอภาคของบุคคล เคารพเสรีภาพซึ่งกันและกัน เคารพความคิดและการกระทำของตนเองและผู้อื่น การร่วมมือช่วยเหลือวางแผนงาน ตลอดจนประสานงานกันและกัน อาสารับทำงานตามความสามารถของตน ทำตามมติของส่วนรวม มีเหตุผลในการตัดสินใจทำงานอย่างละเอียดรอบคอบ มีวินัยมีความอดทน มีการเสียสละ และมีความรับผิดชอบ ลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะที่เรียกว่าเป็นการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้มนุษย์พัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เป็นกำลังสำคัญในการปกป้องคุ้มครองและพัฒนาประเทศ รวมทั้งการสืบทอดศิลปวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของชาติและการส่งเสริมให้ประชาชนมีความเลื่อมใสในระบอบการปกครอง โดยส่งเสริมให้พลเมืองยอมรับและเคารพในระเบียบข้อบังคับและกฎหมายที่แต่ละสังคมกำหนดขึ้น เพื่อความสงบสุขของสังคม

พลาโต (Plato อ้างถึงใน สมบัติ อรรถธัญวงศ์ 2537 : 49) ปราชญ์ชาวกรีกโบราณให้ความสำคัญของการศึกษาว่า เป็นสิ่งที่มีคุณค่าสำหรับสังคมเพราะการศึกษามีคุณลักษณะพิเศษคือเป็นกระบวนการที่สามารถหล่อหลอมเกลาจิตใจมนุษย์ให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการ กล่าวคือ ผู้นำระบบเผด็จการ สามารถปลูกฝังให้ประชาชนนิยมยึดถือวิถีประชาธิปไตยได้เช่นกัน ระบบการศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อวิถีปฏิบัติของประชาชนในทุกสังคม โดยเฉพาะการใช้การศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง

สกินเนอร์ (Skinner 1984) ได้กล่าวถึง บทบาทของโรงเรียนในสังคมประชาธิปไตยว่า มีความแตกต่างจากสังคมเผด็จการ เนื่องจากพื้นฐานความเชื่อที่แตกต่างกัน ซึ่งได้อธิบายถึงความสำคัญของสถาบันการศึกษาไว้ว่า ในสังคมประชาธิปไตยให้ความสำคัญของเรื่องปัจเจกบุคคล ดังนั้น จุดมุ่งหมายการศึกษาจึงมุ่งให้อิสระแก่ผู้เรียนให้พ้นจากข้อจำกัดต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลมาจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจ และขาดทักษะต่าง ๆ สถานศึกษาจึงมีบทบาทช่วยพัฒนาผู้เรียนให้สามารถสนองความต้องการของประเทศในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งยังไม่มีระบบราชการหรือระบบเศรษฐกิจใดที่มีความสมบูรณ์เต็มทีจนไม่สามารถจะพัฒนาปรับปรุงได้อีก นอกจากนี้โรงเรียนยังมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดการเลือกวิถีชีวิตของบุคคล โดยเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญเป็นพิเศษ เพราะ 3 ใน 5 ของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้ออกจากระบบโรงเรียนไปโดยไม่เรียนต่อ ผลก็คือวิถีชีวิตในอนาคตของเด็กเหล่านี้ได้ถูกขีดเส้นตายไว้เสียแต่ต้นมือ (เลนนี จามริก 2537 : 37) การให้การศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา จึงทำให้สังคมไทยต้องเผชิญกับปัญหาคุณภาพของคนที่ไม่สามารถจะดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ได้ดีพอ ขาดความสามารถในการผลิตเพื่อการแข่งขันกับสังคมโลก และไม่สามารถเข้าถึงความเจริญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ จึงส่งผลให้ประเทศชาติล้าหลังนานาประเทศได้

ดังนั้น การขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปเป็น 12 ปี จึงมีความสำคัญที่ควรรับดำเนินการ เพราะนอกจากจะสามารถพัฒนากำลังคนเพื่อการพัฒนาประเทศแล้ว ยังสามารถปลูกฝังให้ประชาชนในสังคมประชาธิปไตยได้ ดังเหตุผลที่พระธรรมปิฎก (2541 : 30 - 33) ได้อธิบายว่า "การพัฒนาประชาธิปไตยให้ได้ดั่งนั้น ต้องให้การศึกษาแก่ประชาชนให้มีคุณภาพ โดยพิจารณาให้เกิด

ปัญหาที่สามารถเลือกตัดสินใจ ด้วยการใช้วิจารณญาณที่ไม่ถูกครอบงำของอิทธิพลใด ๆ ทั้งนี้ เพราะว่าการปกครองในระบบประชาธิปไตยคือ การปกครองของประชาชนที่แต่ละคนปกครองตนเองได้ เมื่อแต่ละคนปกครองตนเองได้ดีแล้ว จึงมาช่วยกันปกครองร่วมกัน การที่จะให้การศึกษาแก่ประชาชนจนกระทั่งมีจิตสำนึกในประชาธิปไตย จำเป็นต้องสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในคุณค่าของประชาธิปไตย จนให้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตให้ได้

อมร รักษาสดัย และคณะ (2541 : 62 - 63) ได้เสนอแนะบทบาทของการศึกษาในการพัฒนาการเมือง โดยทำให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ มีจิตสำนึกในประชาธิปไตยจนกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีความผูกพันทางการเมือง ดังนี้

1. ให้ความรู้หรือสร้างศรัทธาเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน เพื่อให้เข้าใจสิทธิหน้าที่ การยอมรับกฎหมาย และการใช้รัฐธรรมนูญเป็นแม่บท
2. ให้ประชาชนมีความรู้สึกจงรักภักดีในฐานะพลเมืองดีของชาติ
3. ให้ประชาชนรู้จักการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง
4. กระตุ้นให้บุคคลมีแนวคิดใหม่ ๆ ทางการเมือง
5. ให้ประชาชนเชื่อมั่นความสามารถทางการเมืองของตน มีสิทธิทัดเทียมผู้อื่น
6. ให้ประชาชนติดตามความเคลื่อนไหว ข่าวสาร ข้อมูล ความก้าวหน้าในการบริหารบ้านเมืองของรัฐบาลและฝ่ายการเมือง

ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยนั้น ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541 : 32 - 35) ได้ให้แนวคิดว่า ควรมีหลักสูตรและกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนในลักษณะจัดกิจกรรมเลียนแบบระบบและกระบวนการแบบประชาธิปไตย เช่น ให้มีสถานักเรียนจัดให้มีการเลือกตั้งประธานนักเรียน เพื่อฝึกให้นักเรียนเรียนรู้การปกครองตนเอง โรงเรียนและครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน รวมทั้งการรับฟังความคิดเห็น ซึ่งผู้บริหารจะต้องเปิดใจกว้างการรับข้อมูลข่าวสาร แสวงหาความร่วมมือจากนักเรียนและเพื่อนร่วมงาน รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมและปฏิบัติตนอย่างเป็นประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาเพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียนคงต้องดำเนินการในหลายลักษณะอย่างมีขั้นตอน ดังที่ อมร รักษาสดัย และคณะ (2541 : 62 - 63) ได้เสนอให้บุคลากรในโรงเรียนทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน ดังนี้

1. กำหนดปรัชญาในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตย
2. ปรับหลักสูตรให้มีสาระตรงกับพื้นฐานปัญหาที่เป็นจริงในสังคมเป็นปัญหาที่ครู นักเรียน และชุมชนสนใจร่วมกัน โดยเน้นกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นการแก้ปัญหาเป็นหลัก โดยครูเป็นผู้นำสังคมที่สามารถให้คำปรึกษาแนะแนวได้ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

3. การสอนที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Methods) คือ กำหนดปัญหาและคำจำกัดความของปัญหา ตั้งสมมติฐาน รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล หาข้อสรุป และประเมินผล

4. การจัดกลุ่มการเรียนการสอน ฝึกสังคมประชาธิปไตยในลักษณะให้เกิดพลังการคล้อยตามในกลุ่ม ฝึกความร่วมมือในการทำงานเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม

5. การปกครองในสถานศึกษา มุ่งส่งเสริมให้นักศึกษาหรือบุคคลมีวินัยในตนเอง โดยยึดหลักประชาธิปไตย ความยุติธรรม ความเมตตา ความคงเส้นคงวา ส่งเสริมความสามารถของบุคคล ส่งเสริมสวัสดิภาพ ความก้าวหน้า และความสามัคคี

6. จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน มีบรรยากาศประชาธิปไตยสภาพแวดล้อมด้านการเรียน สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร สภาพแวดล้อมด้านกิจกรรมนักเรียน และสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่

7. การสร้างค่านิยมให้เกิดขึ้นในโรงเรียน นอกจากจะให้ความรู้เรื่องการเมือง การปกครองให้เหมาะสมกับอายุแล้ว จะต้องสร้างความผูกพันและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย ให้นักเรียนได้เห็นประโยชน์ของการเคารพสิทธิเสรีภาพ บัณฑิตภาพของคนในสังคม ความเสมอภาค การส่งเสริมให้มีการปฏิบัติการประชาธิปไตย โดยครูและนักเรียนร่วมกัน ในลักษณะอภิปรายและหาข้อยุติด้านการลงคะแนนเสียงและเผยแพร่ความรู้ไปสู่ผู้ปกครองของนักเรียนด้วย

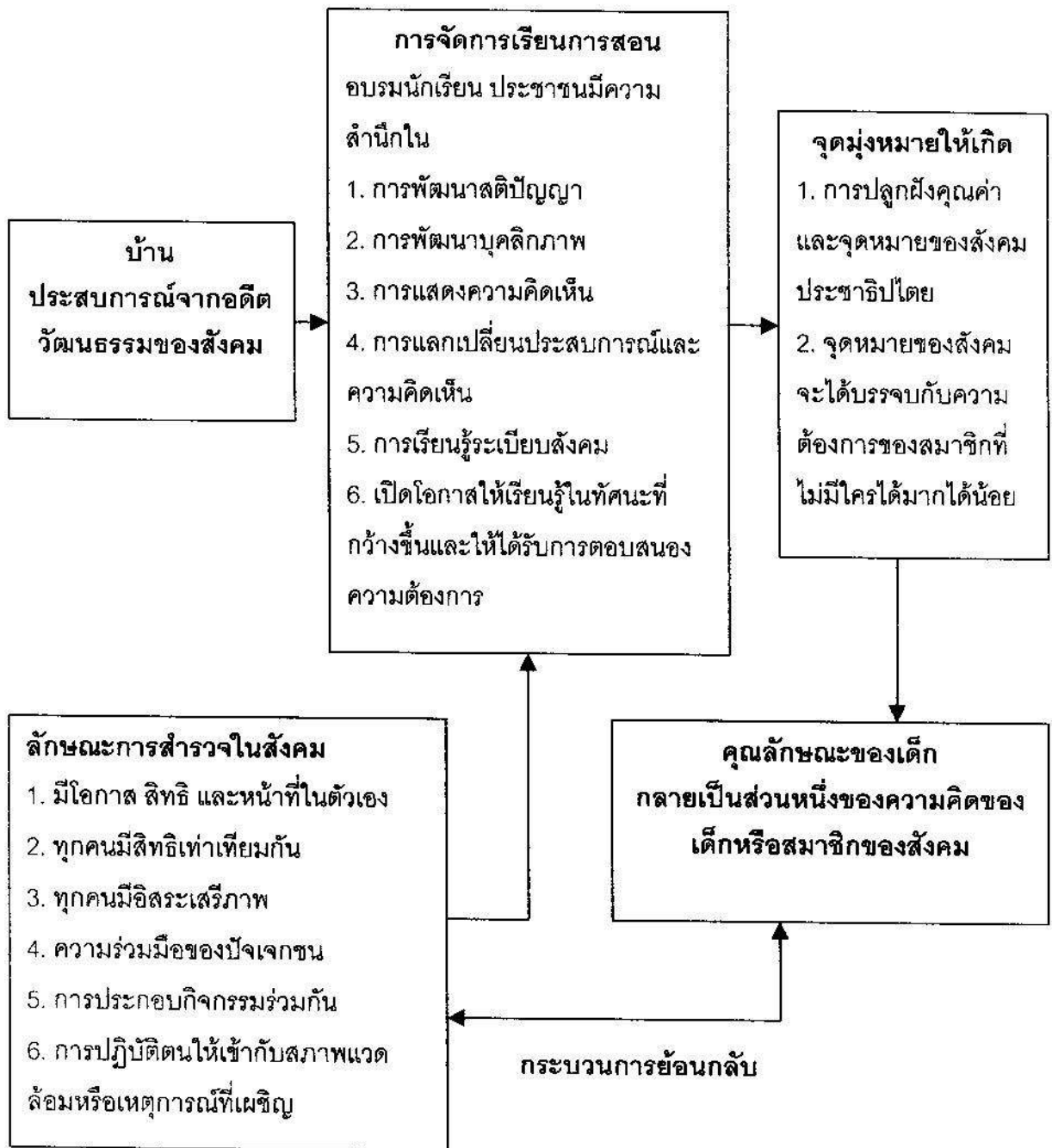
นอกจากนี้ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541 : 17 - 18) ยังได้เสริมบทบาทของการศึกษาว่า มีความสำคัญในการสร้างพลเมืองให้มีคุณลักษณะเป็นประชาธิปไตย โดยการสร้างวัฒนธรรมจากวิถีชีวิตประจำวัน ได้แก่

1. พลเมืองที่รู้เรื่องการเมืองและสาธารณกิจดี
2. พลเมืองที่รับผิดชอบในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้น
3. พลเมืองที่เชื่อมั่นในคุณค่าและหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย

วัฒนธรรมทั้ง 3 ประการ จะช่วยสร้างเสริมพฤติกรรมทางการเมืองที่สนับสนุนกระบวนการประชาธิปไตย ดังนั้น บุคคลจึงควรได้รับการศึกษาเพื่อเสริมสร้างสติปัญญาที่สามารถเกิดขึ้นในวิถีชีวิต เช่นเดียวกับที่ สาโรช บัวศรี (อ้างถึงใน กรมวิชาการ 2538 : 161) ได้ชี้ให้เห็นว่า แก่นของประชาธิปไตย โดยเฉพาะหลักการพิจารณาวิวินิจฉัย หรือตัดสินใจในการกระทำใด ๆ ด้วยความฉลาด (Methods of intelligence) จะต้องอาศัยระดับการศึกษาของประชาชนและประเทศชาติโดยส่วนรวม โดยให้การอบรมบ่มนิสัย จนเกิดเป็นคุณลักษณะประจำตัวในเรื่องการให้ความนับถือซึ่งกันและกัน การแบ่งปันหน้าที่และผลประโยชน์กัน และการมีส่วนร่วมในการปกครองร่วมกัน

ดังนั้น ความเชื่อที่ว่าการศึกษาสามารถส่งเสริมระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้ จึงถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในหมวดหน้าที่ของประชาชนชาวไทย มาตรา 66 ซึ่งบัญญัติว่า บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข... มาตรา 68 ให้บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง, มาตรา 69 บุคคลมีหน้าที่... รับการศึกษาอบรม และมาตรา 81 ให้รัฐต้องจัดการศึกษา... สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 7 ได้เน้นย้ำรายละเอียดเพิ่มเติมว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษา ส่งเสริม สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคมประชาธิปไตยของไทยเรา ซึ่งกระบวนการให้การศึกษา เพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย มีผู้ให้ความเห็นไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey อ้างถึงใน กรมวิชาการ 2535 : 33) ได้เสนอแนวคิดในการปลูกฝังประชาธิปไตยให้เป็นหน้าที่ของบ้านและโรงเรียนจัดร่วมกัน เพราะที่บ้านให้การถ่ายทอดวัฒนธรรมที่สำคัญ และโรงเรียนช่วยพัฒนาเสริมต่อจนกระทั่งผู้เรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตย ดังแสดงใน แผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 การปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียนตามความคิดเห็นของจอห์น ดิวอี้
ที่มา : จอห์น ดิวอี้ (John Dewey อ้างถึงใน กรมวิชาการ 2535 : 33)

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542 : 191) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อให้เกิดจิตสำนึกในอุดมการณ์ประชาธิปไตย ควรปลูกฝังระบบการศึกษาของชาติทั้ง 3 ด้าน คือ ภาควิชาการศึกษาพื้นฐาน การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาต่อเนื่อง โดยเน้นในภาคปฏิบัติพร้อม ๆ กับการปลูกฝัง

ด้านทฤษฎี ตัวอย่างการให้การศึกษาภาคปฏิบัติในโรงเรียนระดับพื้นฐาน เช่น เปิดโอกาสให้นักเรียนบริหารตนเองในบางเรื่อง เป็นต้นว่าให้อำนาจการบริหารกิจบางอย่างของโรงเรียน การเรียนในชั้นเรียน และระบบบริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ ต้องส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมรับรู้ถึงความเป็นประชาธิปไตยโดยการปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ ทิศนา แหมมณี (2536 : 78) ที่เสนอว่า การปลูกฝังประชาธิปไตยควรเริ่มต้นในสถาบันครอบครัวและโรงเรียนเป็นสถาบันที่สองรองลงมา วิธีการสร้างและปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียนที่สำคัญจะต้องผ่านการเรียนการสอนและกิจกรรมจำนวนมาก โดยผ่านกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่สอนให้เข้าใจเนื้อหา แนวคิด และการปฏิบัติกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน

โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทในการปลูกฝังประชาธิปไตยแก่นักเรียน การปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียนก็คือ การจำลองสังคมที่ถูกครอบด้วยสังคมใหญ่มาใช้ในการสอนและการปฏิบัติ ในการเรียนการสอนครูและนักเรียนจะเป็นผู้จัดรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยอยู่ตลอดเวลา โดยสอดแทรกหลักประชาธิปไตยในลักษณะของหลักสูตรแฝงเร้น (Hidden Curriculum) อย่างไรก็ดีตาม การจะส่งเสริมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในโรงเรียน ครูต้องมี ใจกว้างและมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย ไม่ยึดถือความเห็นของตนเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ให้นักเรียนเห็นด้วยหรือเชื่อฟังเสมอ แต่ควรจะต้องรับฟังเหตุผลของนักเรียน ตามกติกาหรือขอบเขตที่ครูและนักเรียนได้ร่วมกันสร้างขึ้นด้วย จึงกล่าวได้ว่า ครูจะต้องปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกให้แก่นักเรียนได้ยึดถือหลักการประชาธิปไตย ให้ดำเนินชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือกลมกล่อม

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2538) ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะประชาธิปไตย ในกลุ่มเยาวชนได้กำหนดจุดประสงค์ขั้นตอนและจุดเน้นในการสร้างเสริมคุณลักษณะประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. จุดประสงค์ในการสร้างเสริมคุณลักษณะประชาธิปไตย เช่น มีจิตใจนับสนุน ยึดมั่นในกติกากการปกครองระบอบประชาธิปไตย เห็นความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ใ้วางใจผู้อื่นมองโลกในแง่ดี สนใจกิจกรรมทางการเมืองและการปกครองโดยสำนึกในบทบาทของตน

2. ขั้นตอนสร้างเสริมคุณลักษณะประชาธิปไตย ได้แก่ กำหนดพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ต้องการ โดยผู้บริหาร ครูและนักเรียนร่วมกันแล้วแต่กรณี เลือกกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ต้องการ ดำเนินการตามกิจกรรมที่เลือกแล้ว เช่น ทำงานเป็นกลุ่ม การสาธิต และอธิบาย การประเมินพฤติกรรมที่กำหนด และสร้างบรรยากาศให้เกิดพฤติกรรม เมื่อพบว่าพฤติกรรม

ที่เกิดขึ้นเป็นไปตามเป้าหมายแล้ว ต้องกำหนดมาตรการต่าง ๆ เช่น ครูทำแบบอย่าง ออกระเบียบของโรงเรียน จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เป็นต้น

3. การสร้างคุณลักษณะประชาธิปไตย ตามขั้นตอนที่เป็นระบบโรงเรียนมัธยมศึกษามุ่งเน้นที่จะสร้างในจุดต่าง ๆ 4 จุด คือ

3.1 จัดองค์การบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย เช่น มีการกระจายอำนาจไปตามสายงาน จัดทำรายละเอียด และขอบเขตงานที่รับผิดชอบให้ชัดเจน เลือกคนให้เหมาะสมกับงาน

3.2 การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมประชาธิปไตย เช่น ทำงานเป็นกลุ่ม การอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ การสร้างสถานการณ์จำลองเป็นวิธีการสร้างเสริมประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี การสอนกลุ่มวิชาอื่นสามารถสอดแทรกการสอนให้เกิดคุณลักษณะประชาธิปไตยได้เช่นกัน

3.3 การจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อสร้างเสริมประชาธิปไตย กิจกรรมประเภทที่หลักสูตรกำหนดไว้ให้เรียน จัดขึ้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างเสริมประชาธิปไตย เช่น การเลือกตั้งกรรมการนักเรียน กิจกรรมสหกรณ์ร้านค้าในสถานศึกษา การแข่งขันกีฬาสมัครเล่น โครงการเข้าคิว เป็นต้น

3.4 บรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย บรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่สะอาด สดชื่น รื่นรมย์ สวยงาม ที่เกิดความร่วมมือร่วมใจกันจัดสร้างโดยนักเรียน ครู อาจารย์ และบุคคลที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างความรู้สึกรักนึกคิดและจิตใจให้เป็นประชาธิปไตยแก่บุคคลในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 101) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย มิได้หมายถึงการแยกสอนเนื้อหาเกี่ยวกับประชาธิปไตยเพียงอย่างเดียว หรือมิได้หมายถึงการให้เด็กเรียนแต่เรื่องประชาธิปไตยตลอดวันเท่านั้น หากแต่หมายถึงการใช้ทุกเนื้อหาให้ทุกกิจกรรมที่ครูจัดให้นักเรียนเป็นสื่อ เพื่อฝึกให้นักเรียนเกิดทั้งความรู้ตามเนื้อหาวิชาและเกิดวิถีประชาธิปไตย นอกจากนี้จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม เพื่อเป็นตัวนำให้นักเรียนฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตยแล้ว โรงเรียนควรจะต้องประกอบอื่น ๆ อย่างน้อยในโรงเรียน อย่างน้อย 3 องค์ประกอบ ซึ่งได้แก่ การสร้างบรรยากาศ การจัดห้องเรียน และการเสริมสร้างบุคลิกภาพของครูให้มีลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตย ดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศในโรงเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย เช่น การบริหารกิจกรรมในโรงเรียน การฝึกฝนให้เด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปของคณะกรรมการที่ให้โอกาสเด็กได้ฝึกกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย

ตนเอง โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา เป็นผู้ชี้แนะแนวทาง และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติกิจกรรมให้นักเรียน ในฐานะที่นักเรียนเป็นผู้แสดงบทบาท ทั้งในฐานะผู้ปฏิบัติแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

2. การจัดห้องเรียน เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างได้ผล และเป็นการฝึกกระบวนการประชาธิปไตยไปพร้อมกัน ควรจัดให้นั่งเป็นกลุ่ม ๆ ละประมาณ 5 - 8 คน โดยมีการเลือกประธานกลุ่มหมุนเวียนกันเป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือรายเดือน ตามความเหมาะสม การจัดที่นั่งเป็นกลุ่มจะต้องให้เกิดความสะดวกในการทำงาน การประชุมวางแผน การค้นคว้า นักเรียนมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหว ให้ความรู้กันเองตามข้อตกลงของห้องเรียน มีครูเป็นที่ปรึกษาและให้ความช่วยเหลือ ควรมีการเปลี่ยนสมาชิกในกลุ่มเป็นช่วงเวลา เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสทำงานร่วมกับเพื่อนในห้องเรียนอย่างทั่วถึง การปกครองตนเองของนักเรียน ในการจัดกิจกรรมกลุ่มย่อยในห้องเรียนจะช่วยให้นักเรียนได้ฝึกการปกครองตนเองไปในตัว ครูจึงควรสอดส่องดูแลการจัดกิจกรรมของนักเรียนตามความเหมาะสม และควรปฏิบัติตนให้มีความสอดคล้องกับระบบกลุ่มของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญในเรื่องระบบกลุ่มและปฏิบัติตามอย่างครู

3. บุคลิกภาพของครู เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเอื้อต่อการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตย ผู้เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ครู มีบุคลิกภาพในด้านความสัมพันธ์กับนักเรียนและในด้านการทำงาน ดังนี้

3.1 ด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน ครูต้องปฏิบัติตนให้มีความยุติธรรม ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นกันเองกับนักเรียน กระตุ้นให้นักเรียนกล้าแสดงออก ยอมรับความแตกต่างของนักเรียน มีความมั่นคงทางอารมณ์ อดทน มีความรักเด็กอย่างจริงใจ

3.2 ด้านการทำงานของครู คือ มีความรับผิดชอบหน้าที่ กระตือรือร้น มีความสุขในการทำงาน มีบทบาทเป็นที่ปรึกษาและประสานงานในการจัดกิจกรรมของนักเรียน เป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนแสดงออกในทางที่ควร ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม ติดตามและประเมินผลการทำงานของนักเรียน

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมโดยการให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการกลุ่มเป็นการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี เป็นการจัดสังคมจำลองที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติตนได้เหมือนสังคมใหญ่ การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอน เช่น บรรยากาศในห้องเรียน พฤติกรรมของครู เหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อเด็กนักเรียนมาก และการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในครั้งนี้ขอนำกิจกรรมเสนอแนะของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 102) เพื่อเสริมสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน ดังนี้

1. กิจกรรมเกี่ยวกับการปกครองตนเองของนักเรียน เนื่องจากในแต่ละโรงเรียนมีนักเรียนเป็นจำนวนมาก ถึงแม้ว่าครูจะใช้เวลาพยายามมากเพียงใด ก็ย่อมดูแลได้ไม่ทั่วถึงทุกอย่าง สิ่งที่จะช่วยได้ก็คือ นักเรียนช่วยกันดูแลกันเอง โดยการจัดแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มให้เหมาะสม เป็นการฝึกให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองแบบประชาธิปไตย อันจะก่อให้เกิดความสามารถในการเป็นผู้นำและผู้ตาม เป็นการสร้างความรับผิดชอบในการทำงานกิจกรรมเกี่ยวกับการปกครองตนเอง โดยการใช้แบ่งกลุ่มนี้ สามารถแบ่งได้ ทั้งกลุ่มย่อยภายในห้องเรียน และระหว่างห้องเรียน

2. กิจกรรมห้องสมุด เป็นกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองของนักเรียน ทำให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ครูให้นักเรียนมีส่วนร่วมโดยตั้งเป็นคณะกรรมการห้องสมุด มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ ตลอดจนซ่อมแซมหนังสือ ทำหน้าที่บริการอื่น ๆ

3. กิจกรรมตรวจสุขภาพ เป็นกิจกรรมสำคัญที่ทุกโรงเรียนต้องทำ ควรเน้นในด้านความสะอาดของร่างกาย เลือเสื้อผ้า ของใช้เป็นการฝึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตัวเอง และยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ให้นักเรียนเป็นผู้ตรวจกันเอง อาจจัดเป็นห้องหรือแบ่งเป็นกลุ่มก็ได้

4. กิจกรรมอาหารกลางวัน เป็นกิจกรรมที่มีความมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียนมีอาหารกลางวันรับประทานทุกคน เพื่อเด็กจะได้พัฒนาทางร่างกายและส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยไปในตัว คือ ทำให้เสียสละมีความรับผิดชอบแบ่งงานกันทำ

5. กิจกรรมกีฬา เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสดำเนินงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด เป็นกิจกรรมภายในโรงเรียนระหว่างโรงเรียน และภายในกลุ่มนักเรียนผู้ที่เล่นกีฬาก็จะต้องมีความรับผิดชอบ ต้องรักษาเวลาในการฝึกซ้อมอย่างจริงจัง กิจกรรมกีฬานี้เป็นกิจกรรมที่ทุกโรงเรียนควรทำ

6. กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน เป็นกิจกรรมการร่วมหุ้นของบุคคลหลายฝ่าย เป็นการจัดกิจกรรมที่มีรูปแบบประชาธิปไตย เพราะใช้ระบบที่สมาชิกต้องร่วมกันทำ ร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ปัญหา ตลอดจนต้องมอบหมายไว้วางใจให้เข้าดำเนินการ

7. กิจกรรมทำความสะอาดสถานที่ เป็นกิจกรรมที่ฝึกให้นักเรียนได้ทำงานด้วยตนเองรู้จักรับผิดชอบต่องานที่ตนเองได้รับมอบหมาย ไม่ว่าจะเป็นความสะอาดของชั้นเรียน หรือบริเวณโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการทำงานเป็นกลุ่มอย่างชัดเจนและทุกโรงเรียนสามารถทำได้

8. กิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์ เช่น ทำหนังสือพิมพ์ประจำห้องเรียน ทำวารสาร ทำจุลสาร ทำสารสัมพันธ์ ให้นักเรียนร่วมคิดร่วมทำ และตีพิมพ์เผยแพร่

9. กิจกรรมปรับปรุงห้องเรียน เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และลงมือปรับปรุงห้องเรียน เด็กอาจทำเป็นกลุ่มหรือร่วมมือกันทำทั้งชั้น ไม่ควรยึดแนวคิดของครู

แต่เพียงผู้เดียว กิจกรรมนี้เป็นการส่งเสริมความสามารถของนักเรียน ส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน มีการยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

10. กิจกรรมปรับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน มีส่วนร่วมในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้มีความสะอาด ร่มรื่น และสวยงาม อำนวยความสะดวกและให้ประโยชน์สูงสุด ครูให้นักเรียนสำรวจสภาพแวดล้อม แล้วเสนอความคิดเห็นและปรับปรุงอย่างไร โดยวางแผนร่วมกับครูแล้วลงมือทำ

11. กิจกรรมวันสำคัญ คือ วันสำคัญเกี่ยวกับสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ วันสำคัญของท้องถิ่น และความสำคัญในโอกาสต่าง ๆ กิจกรรมนี้สามารถร่วมกับชุมชน สามารถดึงชุมชนมาร่วมงานร่วมโครงการได้

12. กิจกรรมบุคคลดีเด่น ทางโรงเรียนควรจัดกิจกรรมคัดเลือกบุคคลดีเด่นประจำโรงเรียนในด้านต่าง ๆ โดยให้นักเรียนเป็นผู้คัดเลือกกันเอง มีครูเป็นที่ปรึกษา กิจกรรมนี้เน้นการฝึกให้นักเรียนได้ดำเนินงาน ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ฝึกความยุติธรรมและความมีเหตุผล

13. กิจกรรมประชาสัมพันธ์ โรงเรียนควรมีกิจกรรมประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนซึ่งหมายถึงการโฆษณาชี้แจงแถลงข่าวของโรงเรียนให้ผู้อื่นทราบ กิจกรรมนี้จะมีครูรับผิดชอบและให้นักเรียนมีส่วนร่วม อาจเป็นคณะที่ถาวรหรือหมุนเวียนกันไป

14. กิจกรรมศูนย์ข่าวสาร เป็นการจัดให้นักเรียนรวบรวมข่าวสาร และเสนอข่าวตอนเช้าพักกลางวัน และตอนเย็นให้นักเรียนจัดทำเอง ครูคอยชี้แนะให้นักเรียนเสนอข่าวตามสาย หรือบางครั้งอาจเชิญบุคคลภายนอกมาเสนอข่าว หรือหมุนเวียนกันไป

15. กิจกรรมจัดป้ายแสดงความคิดเห็น เป็นการจัดเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและกล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล โดยโรงเรียนจัดป้ายขนาดใหญ่ไว้ให้นักเรียนได้ปิดป้ายข้อความหรือความเห็นต่าง ๆ และจัดตั้งคณะกรรมการดูแลการใช้ป้ายให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนด

16. กิจกรรมผู้รับความคิดเห็น เป็นการฝึกให้เด็กกล้าแสดงออก กล้าเสนอความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จัดตั้งคณะกรรมการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบรวบรวมปัญหาเสนอโรงเรียน และจัดแจ้งผลการแก้ปัญหาให้เรียนทราบ

17. กิจกรรมคุ้มบ้าน เป็นกิจกรรมที่ฝึกให้โรงเรียนและชุมชน มีส่วนร่วมเน้นการปลูกฝังนิสัยอย่างต่อเนื่อง ให้เด็กรักชุมชน รักหมู่บ้าน รู้จักร่วมมือพัฒนาหมู่บ้าน โดยแบ่งหมู่บ้านออกเป็นหน่วยย่อย ๆ ให้แต่ละหน่วยมีบ้านประมาณ 4 - 6 หลัง เรียกว่า "คุ้มบ้าน" แล้วจัดตั้งคณะกรรมการคุ้มบ้านของตน และดำเนินการตามแผน โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา

ในการพัฒนาประชาธิปไตยให้เกิดแก่นักเรียนนั้น จะปลูกฝังที่โรงเรียนและที่บ้านยังไม่เพียงพอ เพราะว่าเด็กเขาจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนอยู่เสมอ และบุคคลในชุมชนควรจะต้องมีบทบาทเพื่อให้การช่วยเหลือ ดังนี้

1. ศึกษาเกี่ยวกับประชาธิปไตยให้เข้าใจและปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี
2. ในการทำงานต้องยึดหลักการทำงานเป็นกลุ่ม
3. ร่วมกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ให้แก่โครงการสหกรณ์ในชุมชน โครงการฝึกฝนอาชีพ การจัดที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

จากแนวคิดที่ได้นำเสนอข้างต้นจะเห็นได้ว่า การฝึกฝนอบรมเด็กนักเรียนให้มีพฤติกรรมประชาธิปไตยนั้น สามารถกระทำได้จากกิจกรรมหลาย ๆ รูปแบบ จัดทำได้จากบทเรียนทุก ๆ วิชาสามารถจัดทำได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ โดยนักเรียนต้องฝึกทักษะจากการปฏิบัติด้วยตนเองอย่างเป็นอิสระ มีครูเป็นผู้คอยแนะนำ และให้คำปรึกษา การพัฒนาพฤติกรรมด้านประชาธิปไตยของเด็กนักเรียนจึงจะมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ กรมสามัญศึกษา (2536 : 37 - 38) ได้กำหนดเป็นนโยบายให้โรงเรียนในสังกัดดำเนินการสร้างเสริมประชาธิปไตยอย่างเป็นระบบตั้งแต่ พ.ศ. 2529 โดยเริ่มต้นวิเคราะห์ปัญหาพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ต้องการสร้างเสริมให้ได้ก่อน แล้วจึงดำเนินการแก้ปัญหา โดยให้ครอบคลุมทั้งการบริหารจัดการ การจัดการการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อม มีลำดับ ดังนี้

1. กำหนดพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ต้องการ โรงเรียนวิเคราะห์ปัญหาพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยผู้บริหาร ครู และนักเรียนร่วมกันแล้วแต่กรณี เพื่อให้ได้ข้อมูลชัดเจนว่า พฤติกรรมอะไรที่ยังจำเป็นต้องสร้างเสริมหรือปรับปรุงโดยพิจารณาจากพฤติกรรมประชาธิปไตย 12 ลักษณะที่กำหนด

2. เลือกกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ต้องการ ผู้บริหาร ครู หรือ นักเรียนร่วมกันเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพและความจำเป็นในโรงเรียน และเป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้สำเร็จได้ บางกรณีที่เป็นนโยบายและจะต้องปฏิบัติ โรงเรียนสามารถเลือกกิจกรรมก่อน แล้วสอดแทรกวัตถุประสงค์พฤติกรรมประชาธิปไตยเข้าไปในวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติกิจกรรมนั้น

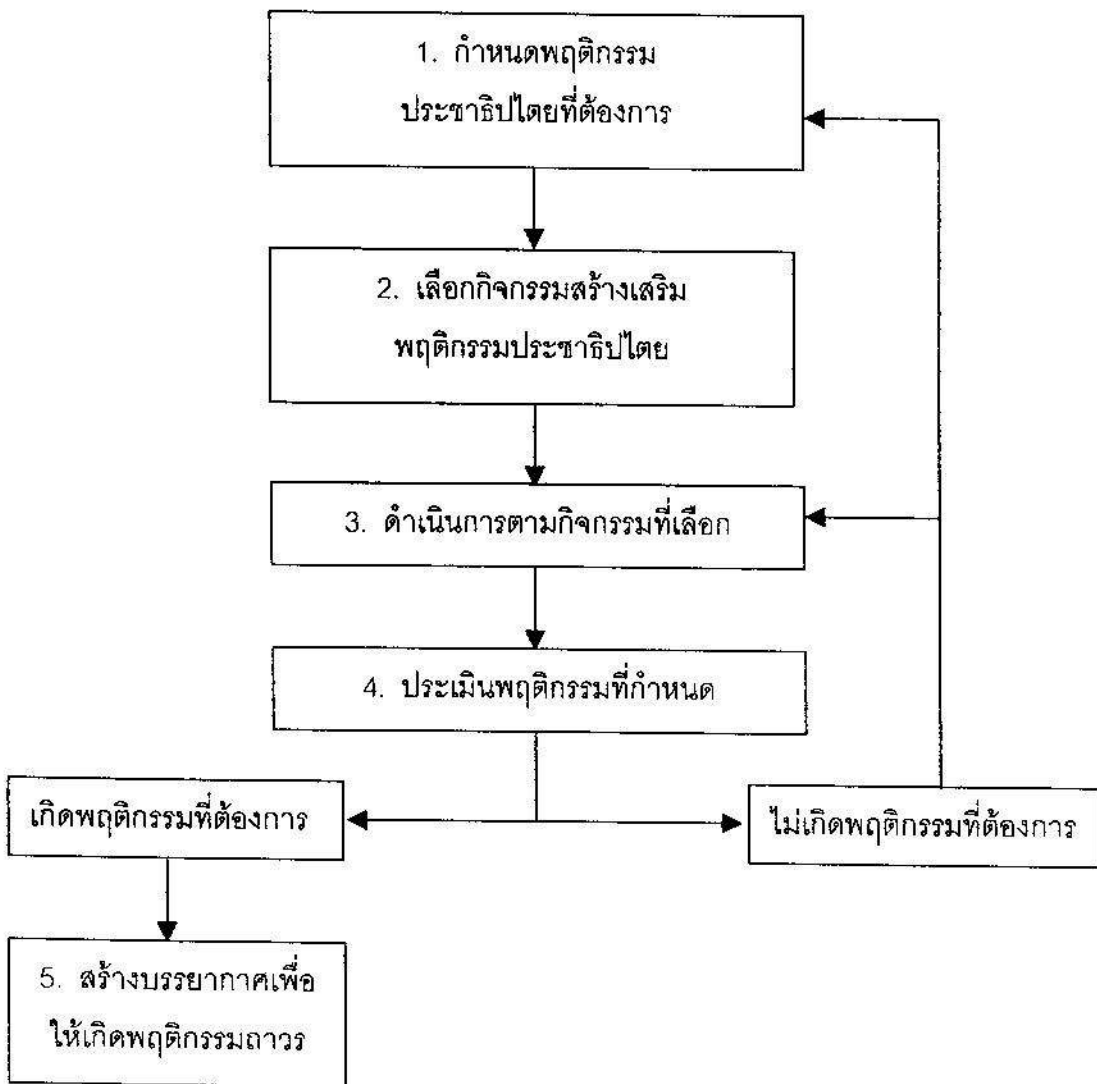
3. ดำเนินการตามกิจกรรมที่เลือกแล้ว ผู้เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติหรือจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยการให้กิจกรรมต่าง ๆ เป็นสื่อ เช่น การทำงานเป็นกลุ่ม การสาธิต การอภิปราย หรือการทดลอง ฯลฯ โดยการให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมรับผิดชอบ ร่วมจิตใจ เพื่อให้เกิดการตระหนักเห็นคุณค่า มีจิตสำนึกและอุดมการณ์ทางประชาธิปไตย

4. ประเมินพฤติกรรมที่กำหนด เพื่อพิจารณาว่า พฤติกรรมที่สร้างเสริมนั้นเกิดขึ้นหรือไม่

เพียงใด ควรปรับปรุงแก้ไขในขั้นตอนใด เช่น สังเกตพฤติกรรมว่าเกิดตามจุดประสงค์หรือไม่ ถ้ายังไม่เกิดตามจุดประสงค์ก็ต้องกลับไปจัดกิจกรรมใหม่

5. สร้างบรรยากาศเพื่อให้เกิดพฤติกรรมถาวร เมื่อพบว่า พฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปตามเป้าหมายแล้ว ต้องกำหนดมาตรการต่าง ๆ เช่น ครูทำเป็นตัวอย่างออกเป็นระเบียบของโรงเรียน จัดบรรยากาศหรือสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เป็นต้น

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การให้การศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ควรเริ่มต้นจากบ้านไปสู่โรงเรียน เพราะที่บ้านเป็นแหล่งสร้างวัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่ แล้วต่อยอดโรงเรียน โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอน การร่วมกิจกรรมหลากหลาย ดังจะเสนอเป็นแผนภูมิขั้นตอนการสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตย ดังแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 การจัดกิจกรรมสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2540

การสร้างเสริมประชาธิปไตยดังกล่าวนี้ โรงเรียนควรถือเป็นหลักในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดองค์กรบริหาร การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมนักเรียน และการจัดสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศในโรงเรียน ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีบุคลากรแต่ละฝ่าย หรือหลายฝ่ายเกี่ยวข้องด้วย แตกต่างกันไปแล้วแต่กรณี ดังนั้นเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยทางโรงเรียนควรเลือกกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่เอื้อต่อการพัฒนาของเด็ก และควรจัดกิจกรรมนั้นอย่างต่อเนื่องโดยครูเป็นผู้คอยแนะนำและทำเป็นแบบอย่างให้เด็กได้เรียนรู้ตาม

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) เป็นทฤษฎีที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของแม่แบบพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกไปส่วนใหญ่เกิดจากการเรียนรู้ และสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบ ผู้วิจัยเห็นว่า การแสดงพฤติกรรมด้านประชาธิปไตยของนักเรียนส่วนหนึ่งเกิดจากการได้เรียนรู้และเห็นแบบอย่างจากครูผู้สอนและครูประจำชั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเป็นกรอบในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

การเรียนรู้ของบุคคลส่วนใหญ่เกิดจากบุคคลส่วนใหญ่เกิดจากที่บุคคลสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบแล้ว สามารถเลียนพฤติกรรมของตัวแบบ หรือแสดงพฤติกรรมใหม่ ๆ ได้ จากความน่าเชื่อถือ ความมีชื่อเสียงของตัวแบบ จึงควรให้บุคคลได้เห็นตัวอย่างพฤติกรรมแล้วให้พิจารณาเลียนแบบจากการกระทำที่ผู้อื่นกระทำ แบนดูราได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้จากแม่แบบโดยการสังเกต (Observation Learning) ว่าเป็นการเรียนรู้ทางอ้อมและเป็นข้อมูลที่บุคคลจะนำมาพิจารณาสำหรับเลือกกระทำพฤติกรรมใหม่ในอนาคตที่เรียนรู้ทางอ้อมและเป็นข้อมูลที่บุคคลจะนำมาพิจารณาสำหรับเลือกกระทำพฤติกรรมใหม่ ในอนาคตผู้ที่เลียนแบบพฤติกรรมที่แตกต่างกันจะเกิดการเรียนรู้ที่ต่างกันด้วย และเมื่อบุคคลได้เห็นตัวแบบก็จะสามารถรับรู้สัญลักษณ์ของการกระทำนั้น สัญลักษณ์เหล่านี้จะชี้้นำให้แสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสม ซึ่งการเรียนรู้จากแม่แบบจะมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. ความสนใจ (Attention Process) เป็นการกระทำการรับรู้ที่ละเอียดที่สุด โดยวิธีสังเกตและรวบรวมสิ่งที่ได้รับรู้มาเป็นขั้นตอน บุคคลจะไม่สามารถเรียนรู้ได้เลยถ้าขาดความสนใจ และขาดความรู้และสิ่งที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการนี้คือ ลักษณะของแม่แบบและลักษณะของผู้สังเกต

2. การเก็บจำ (Retention Process) เป็นกระบวนการเรียนรู้รูปแบบพฤติกรรมของแม่แบบที่ได้สังเกตแล้วนำมาวางเป็นรูปแบบของพฤติกรรมการฝึกคิด หรือกระทำตามแม่แบบจะช่วยให้การเรียนรู้สังเกตได้ผลดียิ่งขึ้น

3. การแสดงออก (Motor Reproduction Process) เป็นกระบวนการที่ผู้สังเกตดัดแปลงสัญลักษณ์จากการเก็บจำมาเป็นการกระทำที่เหมาะสม กระบวนการนี้จะเกี่ยวข้องกับร่างกายและจิตใจพฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นการตอบสนองอย่างดีที่สุดเพื่อให้สอดคล้องกับตัวแบบ

4. การจูงใจ (Motivational Process) เป็นกระบวนการที่ผู้สังเกตเลือกที่จะกระทำตามแม่แบบ เมื่อการกระทำนั้นก่อให้เกิดผลดี เพราะการเห็นตัวแบบมีพฤติกรรมที่เหมาะสมแล้วได้รับผลตอบที่ดีจากพฤติกรรมนั้น จะเป็นตัวกระตุ้นสำคัญที่ทำให้ผู้สังเกตเลือกที่จะปรับปรุงข้อบกพร่องของตนเอง แล้วพยายามปฏิบัติตามแม่แบบซ้ำแล้วซ้ำเล่าอีก เพราะมีแรงจูงใจที่เหมาะสมและเพียงพอที่จะทำให้ผู้สังเกตแสดงการตอบสนองคือ การเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบได้ในที่สุด

รูปแบบที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกกในเรื่องของการใช้แม่แบบ คือ พฤติกรรมซึ่งแบล็คแมนและซิลเบอร์แมน (Blackman and Silberman 1975 : 57) ได้สรุปไว้ คือ กำหนดพฤติกรรมด้านคุณธรรมที่ต้องการให้ผู้สังเกตเรียนรู้เรื่องของการเคารพในสิทธิของผู้อื่น การเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่นและการเคารพในกฎระเบียบของสังคม มีแม่แบบที่แสดงพฤติกรรมที่ต้องการให้ผู้สังเกตเรียนรู้อย่างเหมาะสมซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการนักเรียน ให้แรงเสริมกับแม่แบบ เมื่อแม่แบบสามารถพฤติกรรมที่ต้องการ เช่น การยกย่องให้เกียรติบัตร และให้รางวัล เป็นต้น

แบนดูรา (Bandura 1977 : 117 - 121) ได้สรุปเกี่ยวกับการเห็นผลตอบแทนที่ตัวแบบได้รับไว้ว่า ในชีวิตประจำวันจะสังเกตเห็นการกระทำและผลที่เกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น ซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสีย คนจึงได้ประโยชน์จากการเรียนรู้วิธีการที่นำมาซึ่งความสำเร็จและวิธีการที่จะก่อให้เกิดความผิดพลาดจากบุคคลอื่นพอ ๆ กับการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การได้เห็นผลจากการกระทำของบุคคลอื่นสามารถทำให้บุคคลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ เช่นเดียวกันกับการที่บุคคลนั้นได้ลงมือกระทำพฤติกรรมนั้นด้วยตนเอง การได้เห็นความสำเร็จจากการกระทำของบุคคลอื่นทำให้แนวโน้มในการกระทำพฤติกรรมในการกระทำพฤติกรรมนั้นสูงขึ้น ส่วนการได้เห็นความล้มเหลวจากการกระทำของผู้อื่น ทำให้แนวโน้มในการกระทำนั้นลดต่ำลง ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดนี้มาทำการพัฒนาพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตย ด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก สำนักเขตบางขุนเทียน

รูดอล์ฟ ไดรเคอร์ (Rudolf Dreikure อ้างถึงใน กองวิจัยทางการศึกษา 2542 : 49 - 50) เคยเป็นผู้อำนวยการของสถาบัน อัลเฟรด แอดเลอร์ (Alfred Adler) ในชิคาโกและเป็นจิตแพทย์ในโรงเรียนแพทย์ของมหาวิทยาลัยชิคาโก ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมในด้าน การเลี้ยงดูเด็ก ได้เสนอความเห็นว่าคุณแบบประชาธิปไตยจะใช้วิธีการแนะแนวและเป็นผู้ช่วยให้เด็กมีส่วนร่วมในการตั้งกฎ และเด็กต้องการยอมรับการมีส่วนร่วม เขาย้ำว่าการลงโทษเป็นการสอนเด็กว่า

อะไรไม่ควรทำ แต่ไม่ได้สอนสิ่งที่ควรทำ ดังนั้นควรจะสอนให้เด็กรู้ว่าครูหวังสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเขา เด็กควรมีโอกาสสร้างกฎและรู้ผลที่จะเกิดขึ้น ครูต้องสอนมนต์คนต่อไปนี้ให้แก่เด็ก

1. เด็กรับผิดชอบการกระทำของตนเอง
2. เด็กเคารพตนเองและผู้อื่น
3. เด็กเข้าใจถึงพฤติกรรมของตนเองที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้อื่น
4. เด็กรับรู้ว่ามีกฎและผลของความประพฤติในห้องเรียน

ดังนั้น การนำรูปแบบของไตรโคร์มาใช้ในโรงเรียนวัดกก จึงต้องใช้วิธีการสอนแบบประชาธิปไตยในการสอนหนังสือ ไม่ว่าจะเป็นการสอนในวิชาใดก็ตามคือ การให้เสรีภาพในห้องเรียน โดยครูกระตุ้นให้เด็กเกิดความตระหนักในความจำเป็นของกระบวนการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ให้นักเรียนมีความเข้าใจค่านิยมที่เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตน และการมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย ครูต้องนำเอาวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ มาใช้ เช่น การสอนแบบ 4 mat การสอนแบบแก้ปัญหา การสอนแบบทดลอง การสอนแบบวิทยาศาสตร์ รู้จักการวิจารณ์ การอภิปราย การแสดงความคิดเห็น การทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะและแบ่งหน้าที่กันทำ มีการรับผิดชอบร่วมกัน โดยครูใช้หลักดังนี้

1. ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมภายในและภายนอกชั้นเรียน เพื่อสร้างนิสัยให้เด็กเห็นความสำคัญของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

2. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ โดยการฝึกให้นักเรียนเกิดความสำนึกในความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เพื่อผลสำเร็จของงาน

3. ส่งเสริมให้นักเรียนมีเสรีภาพในการเลือกวิธีการเรียน และบทเรียนในขอบเขตของหลักสูตรโดยให้นักเรียนใช้ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ในการเรียน ตามความถนัด และความสามารถของตน แทนที่จะเรียนตามครูกำหนดเพื่อฝึกเสรีภาพในการคิด

4. ส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้ และความประพฤติที่ได้รับการปรับเปลี่ยนจากโรงเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอจนเป็นกิจนิสัย เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีกับทางบ้านและชุมชน

5. ส่งเสริมให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย เช่น การเคารพในสิทธิของผู้อื่น เช่น ผู้มาก่อนต้องได้ใช้บริการก่อน การไม่หยิบข้าวของเครื่องใช้ของผู้อื่นไปโดยไม่ขออนุญาตจากเจ้าของเสียก่อน และการไม่ส่งเสียงดังรบกวนสมาธิของผู้อื่น

6. ส่งเสริมให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียน เพราะวินัยเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต่อสังคมประชาธิปไตย สมาชิกที่ดีต้องรู้จักควบคุมตนเอง การฝึกในลักษณะนี้ ย่อมทำให้นักเรียนเกิดความคุ้นเคยเป็นผู้มีระเบียบวินัยต่อตนเองและส่วนรวม

7. ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง โดยนักเรียนจะต้องวางระเบียบของตนเองของห้องเรียนโดยไม่ต้องบังคับ ซึ่งจะเป็นการฝึกประชาธิปไตยต่อหมู่คณะต่อไป

การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีการทำงานร่วมกัน จะเป็นการฝึกลักษณะนิสัยที่แสดงถึงบุคลิกภาพประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน

รูปแบบของกิน็อท (The Ginot Model)

ตามรูปแบบของ กิน็อท (The Ginot Model) เฮม กิน็อท (Haim Ginott อ้างถึงในกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ 2542 : 56 – 62) เชื่อว่าพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ผู้ใหญ่แสดงต่อเด็กมีผลอย่างยิ่งต่อความรู้สึกนับถือตนเองของเด็ก พ่อแม่ควรแสดงให้เด็กเห็นว่า ยังรักเด็กอยู่ถึงแม้จะไม่ยอมรับพฤติกรรมของเขา และครูต้องเป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่ดีให้เด็ก

จากแนวคิดของกิน็อท แสดงให้เห็นว่า พ่อแม่และครูเป็นผู้มีบทบาทและมีอำนาจมากที่สุดที่จะทำให้เด็กปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ดังนั้น การที่จะสร้างให้เด็กมีพฤติกรรมอย่างใดต้องอาศัยการแนะนำอบรมสั่งสอนจากผู้ใกล้ชิดมาตั้งแต่เยาว์วัย ดังที่ โคลและคราวน์ (Crow and Crow 1962) กล่าวว่า เด็กจะพัฒนาการบังคับตนเองได้โดยได้รับการแนะนำอย่างดีในวัยเด็ก ให้เขาเข้าใจบทบาททางสังคม และจากการดูแบบและเลียนแบบอย่างปฏิบัติกัน จะทำให้เด็กสามารถตระหนักถึงความจำเป็นในการทำตามสังคม และดูเยล (Doyle 1961) กล่าวว่า ความเป็นพลเมืองดีเป็นวิถีทางของชีวิตซึ่งจะพัฒนาอย่างดีที่สุดในระยะเริ่มแรกของชีวิต บิดามารดา ครู ผู้ใหญ่อื่น ๆ ที่เด็กมีความรักและผูกพันจะนำไปสู่การทำตามหรือเลียนแบบ

เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม โดยประสานความร่วมมือระหว่างครูและผู้ปกครองของนักเรียน มีการประชุมผู้ปกครองและเน้นให้ผู้ปกครองตระหนักในการสอนให้เด็กรู้จักพัฒนาตนเอง ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ทำอะไรด้วยตนเอง โดยมีพ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดีและให้การสนับสนุนให้ความรักและความมั่นใจแก่เด็ก ส่วนครูต้องตระหนักว่า ตนเป็นผู้ที่ให้ความรู้ กระตุ้นให้เด็กเรียนรู้จากการกระทำของตน ครูให้คำแนะนำและชี้แนวทางให้นักเรียน และสิ่งที่สำคัญครูต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย เมื่อเด็กได้รับการส่งเสริมจากพ่อแม่ ได้เห็นแบบอย่างที่ดีเช่นนี้แล้วค่อยซึมซาบและรับเอาพฤติกรรมของแม่แบบที่ตนรัก และศรัทธามาประพฤติปฏิบัติปฏิบัติ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อไป

ทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์

ตามแนวคิดจิตวิทยามนุษย์นิยม (Humanistic Theory) เป็นแนวคิดที่ใช้กันมากในการพัฒนามนุษย์โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่า มนุษย์มีความดีและมีคุณค่าต่อการยอมรับ มีความต้องการมุ่งไปสู่สัจการแห่งตน (Self - Actualization) ถ้าสิ่งแวดล้อมดีพอหรือเอื้ออำนวย แรงจูงใจของมนุษย์

และกระบวนการพัฒนาไปสู่สัจการแห่งตน ส่วนใหญ่เป็นลำดับขั้นซึ่งได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานเพื่อเพื่อเกิดความอิสระในการเติมเต็มในลำดับขั้นต่อไป (Maslow 1962 : 23 อ้างถึงใน Richard M. Ryckman 1985 : 392)

ทฤษฎีแรงจูงใจที่เป็นไปตามลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow Hierarchical Theory of Motivation) ได้แสดงลำดับขั้นความต้องการไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ด้านร่างกาย ยังมีความต้องการด้านการเจริญเติบโต ต้องการเงิน แสงสว่างเพศ คือมีความต้องการตั้งแต่เกิด

ขั้นที่ 2 ด้านความมั่นคงปลอดภัย ยังใกล้เคียงกับขั้นที่ 1 ยังไม่ถึงขั้นจิตใจ แต่จะอยู่ในลักษณะที่เด็กต้องการให้พ่อแม่อยู่ข้าง ๆ รู้สึกถึงความปลอดภัย

ขั้นที่ 3 ความรักและความเป็นห่วงกันและกัน เมื่อขั้นที่ 1 กับขั้นที่ 2 เต็มแล้ว คนจะต้องการความรัก ความเมตตา การให้ การเสียสละ ความจริงใจ ความเข้มแข็ง ความมีพลัง

ขั้นที่ 4 ความมีเกียรติและให้การยอมรับนับถือกันและกัน เมื่อคนได้รับความรัก ความเมตตา เรารักเขา เขารักเรา เมื่อรักเต็มไปด้วยรักก็เริ่มแสวงหาคำดีศรี คือ จะมีศักยภาพในความสำเร็จ มีความริเริ่ม เชื่อใจคน ให้ความไว้วางใจ รู้จักพึ่งตนเอง เป็นตัวของตัวเอง ตัวในที่นี้ก็คือ ศักดิ์ศรีนั่นเอง

ขั้นที่ 5 ค่านิยมของความเป็นมนุษย์ เป็นค่านิยมสูงสุดของตนเอง เป็นความต้องการสูงสุดของคน หมายความว่า มนุษย์ทุกคนควรจะเจริญไปจนถึงขั้นนี้คือ มนุษย์จะต้องเติมเต็มขั้นที่ 3 และขั้นที่ 4 ก่อน แล้วจึงจะแสวงหาขั้นที่ 5 เมื่อถึงขั้นนี้ก็หมายความว่า คน ๆ นั้นจะเป็นตัวตนจริง ๆ จะเป็นธรรมชาติ จะไม่มีความอยากอีกแล้ว จะเข้าสู่สัจธรรม เรียกว่า เป็นการแสวงหาสัจธรรม และการที่มนุษย์จะแสดงพฤติกรรมอะไรออกมา จะต้องเกิดจากความต้องการ เราเรียกว่า แสวงหา การแสวงหาเป็นตัวช่วยทำให้เกิดพฤติกรรมนั้น เราอยากให้มีมนุษย์มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัยในตนเอง หรือสามารถเป็นตัวของตัวเอง การตัดสินใจหรือคิดอะไรด้วยตัวเองโดยไม่ถูกชักจูง เราจะเรียกว่า ประชาธิปไตย เราถือว่า เป็นค่านิยมสูงสุดของคน เป็นความต้องการสูงสุดของคน ในขั้นนี้เรียกว่า ค่านิยมของความเป็นมนุษย์ หมายความว่า มนุษย์ทุกคนควรจะเจริญไปจนถึงขั้นนี้ ก่อนจะถึงขั้นนี้ก็ควรจะแสวงหาหรือเติมเต็มในขั้นต่ำก่อน เมื่อเติมเต็มแล้วก็จะเกิดความอยากในระดับที่สูงขึ้น ความอยากก็จะเกิดการปฏิบัติ นั่นคือ กิจกรรมของมนุษย์

เมื่อนักเรียนได้รับการตอบสนอง หรือได้รับการเติมเต็มตามความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์แล้วก็จะเกิดการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ดังที่ Maslow (1970 : 47 อ้างถึงใน Richard M. Ryckman 1985 : 393 - 394) กล่าวว่า ความต้องการพื้นฐานประกอบด้วยความต้องการทางร่างกาย ความปลอดภัย ความเป็นเจ้าของความรัก และการได้รับการยกย่อง เงื่อนไขสำคัญที่จะ

เชื้อต่อการสนองความพึงพอใจนี้ คือ เสรีภาพ (Freedom) ในการพูดและการกระทำใด ๆ ก็ตามที่บุคคลปรารถนาจะทำโดยไม่เป็นอันตรายต่อผู้อื่นมีอิสระที่จะแสดงตน สำรวจตนในด้านต่าง ๆ ถ้าปราศจากเสรีภาพเหล่านี้ คนจะไม่สามารถสนองความต้องการพื้นฐานของตนได้ กล่าวได้ว่าสิ่งแวดล้อมที่ดีจะช่วยส่งเสริมให้มนุษย์พัฒนาไปสู่สัจการแห่งตน เงื่อนไขสิ่งแวดล้อมนี้ ได้แก่ กระบวนการทางสังคมที่ให้ความเท่าเทียมกัน (Equality) ความไว้วางใจ (Trust) ความเคารพ และการสนับสนุนให้บุคคลมีสิทธิในการตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง

ส่วนลักษณะของผู้ที่รู้จักและเข้าใจตนเองอย่างแท้จริงนั้น มีลักษณะต่าง ๆ มากมาย เช่น รับผิดชอบต่อความเป็นจริง ยอมรับตนเอง ยอมรับผู้อื่น สนใจปัญหา ทำประโยชน์แก่ผู้อื่น "มีแนวโน้มปกครองด้วยจริยธรรมของตนเองมากกว่ากฎของสังคม" (ruled by the laws of their own character than by rules society) (Maslow 1970 : 174) ในการพัฒนาบุคลิกภาพนั้นเป็นไปอย่างลบล้างข้อบกพร่องที่ยังรู้และตระหนักในตนเอง พัฒนาไปอย่างกลมกลืนทั้งตัว มีการบูรณาการในขั้นสูงและเป็นไปทั้งระบบ (Holistic Organism) อย่างมั่นคง (Stable) และเป็นตัวของตัวเอง (Autonomous)

แนวคิดตามทฤษฎีของมาสโลว์ เป็นแนวคิดหนึ่งในการพัฒนาสู่คุณธรรม จริยธรรม บุคคลที่พัฒนาถึงขั้นสัจการแห่งตนเป็นบุคคลที่มีจริยธรรม มีวินัยในตนเอง และมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย การพัฒนาจากขั้นเบื้องต้นไปสู่ขั้นต่อไปนั้น "ความพอ" ของบุคคล นอกจากจะขึ้นกับสภาพทางกายแล้ว ยังขึ้นกับ "ความรู้สึกพอ" อีกด้วย จึงมิได้หมายความว่า ทุกคนจะต้องได้รับสนองตอบความต้องการพื้นฐานเท่า ๆ กัน แต่เป็นไปตามลำดับขั้นเหมือนกัน แต่เมื่อใดที่บุคคลยังไม่ได้รับการสนองตอบตามความต้องการของตนแล้ว ก็จะไม่สามารถแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ ดังนั้นเมื่อนักเรียนได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานในขั้นต่าง ๆ แล้วอาจสามารถแสดงพฤติกรรม หรือร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางครูหรือทางโรงเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกหลักสูตร ซึ่งการร่วมกิจกรรมตรงนี้จะไปสู่การพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน

ทฤษฎีการพิจารณาและส่งเสริมค่านิยม (Value Clarification)

หลุยส์ และคณะ (Raths Louis E, Harmin Marill and Simon Sydney 1966 อ้างถึงใน วัชรวิธ ธรรม 2538 : 2 - 4) ค้นพบว่า Value หรือค่านิยม คือ หลักการประพฤติปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลถือว่าดีงาม ถูกต้อง และควรค่าแก่การยึดถือ กระบวนการพิจารณาและเสริมสร้างค่านิยมมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนรู้ค้นพบด้วยตนเองว่า หลักการที่ดีที่ถูกที่ควรตามทัศนะของตนเป็นอย่างไร

ค่านิยมเกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล และจะแสดงออกมาในรูปของความเชื่อ เจตคติ พฤติกรรม และความรู้สึกของแต่ละบุคคล ซึ่งความเชื่อ เจตคติ พฤติกรรม และความรู้ที่แต่ละบุคคลแสดงออกมาในชีวิตประจำวันมีมากมาย พฤติกรรมที่แสดงออกมาที่มีบางส่วนเท่านั้นที่เป็นการแสดงออกของค่านิยมโดยมีกระบวนการ 7 ขั้น เพื่อใช้ในการพิจารณาว่า พฤติกรรมที่แสดงออกมา

นั้นได้สะท้อนค่านิยมของบุคคลนั้นหรือไม่ ถ้าไม่ผ่านกระบวนการทั้ง 7 ขั้น ค่านิยมตัวที่บุคคลอ้างว่าตนมี ก็ยังคงไม่เป็นค่านิยมจริงหรือค่านิยมสร้างเสริม (Full values) คงเป็นได้เพียงทัศนคติ หรือ Partial values ซึ่งจะไม่ยึดไว้เป็นเกณฑ์ ในการประพุดิปฏิบัติยุทธศาสตร์ 7 ขั้น ของกระบวนการกระจำงค่านิยม ได้แก่

การเลือก	ขั้นที่ 1 สํารวจทางเลือก
	ขั้นที่ 2 พิจารณาผลที่เกิดจากแต่ละทางเลือก
	ขั้นที่ 3 ตัดสินใจเลือกโดยเสรี
ค่านิยมซาบซึ้ง	ขั้นที่ 4 มีความสุข และความภูมิใจ
	ขั้นที่ 5 เต็มใจประกาศยืนยันให้เป็นที่รับรู้
การปฏิบัติ	ขั้นที่ 6 แสดงค่านิยม
	ขั้นที่ 7 ปฏิบัติซ้ำ ๆ ให้เป็นกิจนิสัย

กระบวนการดังกล่าวเป็นระบบของการพัฒนาตนเอง (Self - Development) เมื่อมนุษย์เรียนรู้จักตนเอง เข้าใจบุคลิกภาพของตนจากการใช้กลวิธีในการหาทางเลือกปฏิบัติหลาย ๆ ทางเพื่อตอบสนองความต้องการ เมื่อทางเลือกใดแสดงออกแล้วได้ผลสำเร็จก็จะยึดทางเลือกนั้นไว้เป็นค่านิยมและปฏิบัติอีกในโอกาสต่อไป ถ้าปฏิบัติซ้ำ ๆ ก็จะเป็นลักษณะนิสัยและเป็นบุคลิกภาพในภาพรวม

การพัฒนาบุคคลให้มีจริยธรรมต้องพัฒนาโดยเติมเต็มความต้องการพื้นฐานถึงขั้นที่ 4 ตามแนวคิดของมาสโลว์ คือ ทางกาย ความปลอดภัย ความรัก ความมีค่า และศักดิ์ศรี จึงจะสามารถพัฒนาบุคลิกภาพให้ถึงขั้นที่ 5 (Self - Actualization) มีความรักและศักดิ์ศรีในตนเอง มีวินัย มีจริยธรรม มีประสิทธิผล ในการดำเนินชีวิตและอาชีพ

การพิจารณาและเสริมสร้างค่านิยมเน้นกระบวนการให้บุคคลได้สำรวจความคิด ความเชื่อ ความต้องการ และการกระทำของตนเองเพื่อให้บุคคลได้รู้จักตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อมเกิดการแลกเปลี่ยนค่านิยมของตนกับของผู้อื่นมาเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับตนเอง กระบวนการพิจารณาและเสริมสร้างค่านิยมดังกล่าว เป็นไปแบบพลวัต คือบุคคลจะสำรวจค่านิยมของตนอยู่เสมอ ค่านิยมที่สมบูรณ์คือค่านิยมที่ผ่านกระบวนการทั้ง 7 ขั้น ดังกล่าว และบุคคลจะสามารถดำเนินชีวิตตามค่านิยมของตน มีความคิด ความรู้สึก และการกระทำที่สอดคล้องกับบุคคลได้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มประสิทธิภาพ

การนำกระบวนการพิจารณาและเสริมสร้างค่านิยมไปใช้ เพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน จึงยังคงมีคุณค่าและเอื้อต่อการพัฒนาจริยธรรมที่เน้นความมีวินัย และความเป็นประชาธิปไตย ช่วยให้นักเรียนตระหนักและยอมรับในคุณค่าของตนเองและผู้อื่น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกัน

และกัน แม้ว่าแต่ละคนจะมีค่านิยมเป็นแนวทางดำเนินชีวิตอย่างมีความหมายแก่ตนเองและสังคม การใช้กระบวนการพิจารณาและเสริมสร้างค่านิยมเป็นการตัดสินใจเชิงสัมพัทธ์ซึ่งเหมาะสมกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงของสังคม แต่จำเป็นต้องใช้ร่วมกับแนวทางอื่น ๆ เพื่อลดข้อด้อยบางประการ

ทฤษฎีนี้เห็นว่า บุคคลจะประพฤติปฏิบัติต่อสิ่งใดก็ต่อเมื่อได้เห็นคุณค่าของสิ่งนั้นว่า ดีงาม ถูกต้อง ควรแก่การยึดถือ ดังนั้น การปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนมีการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้าน คารวธรรม จะต้องให้นักเรียนเห็นคุณค่า เห็นประโยชน์ต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม เขาจึงจะให้ความร่วมมือและปฏิบัติด้วยความเต็มใจเป็นประจำจนเกิดเป็นนิสัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย มีงานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกันในเรื่องของรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน ดังที่ผู้วิจัยได้นำเสนอโดยแยกเป็นงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

กิตติ อมตชีวิน (2522 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ ทางการเมืองในลัทธิประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษา : ศึกษากรณีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสุทธิสะอาด จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม และแบบสอบวัดความรู้ก่อนและหลัง การเรียนการสอนโดยศึกษาการเรียนรู้ ด้านความรู้ และด้านทัศนคติทางการเมืองในลัทธิประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ในลัทธิประชาธิปไตยของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองแตกต่างกัน โดยนักเรียนทางการเมืองของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า โรงเรียนระดับประถมศึกษาสามารถถ่ายทอดการเรียนรู้ทางการเมือง โดยเฉพาะความรู้ในลัทธิประชาธิปไตย แต่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น

พีระพงษ์ ศรีเหนียง (2524 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่คาดหวังและศึกษาองค์ประกอบทางด้านระดับชั้นเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเพศ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 4, 5 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านพุ่มวง จังหวัดเพชรบุรี รวม 100 คน โดยใช้แบบสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย 8 คุณลักษณะจำนวน 30 สถานการณ์ ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย สูงกว่าเกณฑ์ที่คาดหวัง 4 ลักษณะ คือ การมีความรับผิดชอบการทำงานเป็นหมู่คณะ การรู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเอง และผู้อื่น การยอมรับเหตุผล

2. นักเรียนระดับชั้นที่มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองที่ดี ในวิถีชีวิตประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

การเรียนการสอน โดยการจัดกิจกรรมให้เด็กได้ปฏิบัติตามสถานการณ์จริงนั้นมีผลดีในแง่พฤติกรรมประชาธิปไตยดีกว่าการสอนโดยปกติ ดังที่สาลี่ จวบศรี (2531 : 46) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม (ผดุงราษฎร์บำรุง) จังหวัดปทุมธานี จำนวน 16 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 8 คน กลุ่มควบคุม 8 คน กลุ่มทดลองได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม ส่วนควบคุมได้รับการสอนแบบปกติ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนกลุ่มทดลองมีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บุญมี เด็ดดอนันต์กุล (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตยต่อการเปลี่ยนเจตคติต่อประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในการเรียนวิชาสังคมศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 60 คน แยกเป็นกลุ่มทดลอง 30 คน ได้รับการฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านวิถีชีวิต และกลุ่มควบคุม 30 คน ไม่ได้รับการฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านวิถีชีวิต หลังการทดลองพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเจตคติต่อประชาธิปไตยด้านวิถีชีวิตสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านวิถีชีวิตอย่างมีนัยสำคัญตามสถิติที่ระดับ .05

สมนึก มังน้อย (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน จำแนกตามประสบการณ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนแตกต่างกันโดยวิเคราะห์ข้อมูลด้านค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนแตกต่างกัน รับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของตนอยู่ในระดับดีทุกด้าน คือ ด้านการรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน ด้านการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านการคิดถึงประโยชน์

สุวารี วรจำปา (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดองค์กร

บริหารได้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย ด้านการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย และด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 214 คน ครูสายการสอนจำนวน 375 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 377 คน โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่สังกัดกรมสามัญศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารและครูสายการสอนในภาพรวมทุกด้านเห็นว่า การพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนขนาดใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนนักเรียนมีความเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

วาสนา รอดเชียง (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมกลุ่ม เพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดทรงธรรม จังหวัดสมุทรปราการ ปีการศึกษา 2539 โดยกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรมต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ได้ 25 ลงมาจำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่าง แล้วสุ่มอย่างง่ายให้เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยให้กลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย สำหรับกลุ่มควบคุมได้รับการสอนแบบปกติ เครื่องมือวิจัยใช้แบบสอบถามพฤติกรรมด้านสามัคคีธรรม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรมดีขึ้น หลังการเข้าร่วมกิจกรรมและสูงกว่ากลุ่มการสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการศึกษาเรื่องการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย พบว่า โรงเรียนได้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างหลากหลาย มีทั้งการส่งเสริมโดยตรง เช่น การเลือกตั้งสภานักเรียน หรือคณะกรรมการนักเรียน กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยและทางอ้อม ได้แก่ การจัดกิจกรรม สหกรณ์ กิจกรรมชุมนุม การจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนอื่น ๆ และการจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมเสริม นอกจากนี้ยังจัดเสริมอื่น ๆ ได้แก่ การจัดองค์การบริหารที่เป็นประชาธิปไตย และโรงเรียนขนาดใหญ่มีการปฏิบัติการพัฒนาประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก และประสบการณ์ของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กัน มีส่วนพัฒนาประชาธิปไตยได้เช่นเดียวกัน

ศิริศักดิ์ โหม่คามิ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมระหว่างนักเรียนที่มีเพศต่างกัน และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน ที่ได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบกับนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า เพศของผู้เรียนไม่ส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน จะส่งผลที่ดีต่อการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้าน

การรวบรวมให้สูงขึ้น และหลังการใช้การทดลองสอนแบบเทคนิคแม่แบบจะมีผลพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม โดยมีส่วนร่วมและรายด้านมากกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ

กอบกุล ดิษฐแย้ม (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยเทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ และพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนตามรูปแบบการสอนที่เน้นเทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับพฤติกรรมมาของนักเรียนที่เรียนตามแผนการสอนปกติ ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการสร้างเสริมประชาธิปไตยของนักเรียน ซึ่งเป็นแผนการสอนที่เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีมือ ร่วมแรงร่วมใจ สื่อการเรียนรู้การวัด และการประเมินผลจำนวนแผนการสอนซึ่งประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมระดับดีมาก ผลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นิรมล สุวรรณปิณฑะ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยโดยสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนปลุกจิต และศึกษาผลการใช้โดยพิจารณาจากพฤติกรรมของนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 2 ชนิดคือ รูปแบบการพัฒนาประกอบด้วย

1. สร้างความตระหนักให้ผู้บริหารและครูทุกคนเห็นปัญหาและความสำคัญของพฤติกรรมประชาธิปไตยในด้านคุณธรรมและสร้างจิตสำนึกให้โรงเรียนปฏิบัติ สร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อม เสริมแรง ยกย่องชมเชย ประกาศเกียรติคุณ ให้รางวัล

2. ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้าน คุณธรรมของนักเรียน พบว่านักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชนิดา จันเรียง (2545 : บทคัดย่อ) ได้สร้างรูปแบบและศึกษาผลการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนประถมสาธิต สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยใช้ประชากรชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 301 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ

1. แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยและแบบทดสอบถามความคิดเห็นของครูต่อรูปแบบปรากฏว่าได้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ประกอบด้วย การสร้างความตระหนักในคุณธรรมให้แก่ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน การเห็นแบบอย่าง การจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติเป็นประจำ

2. ผลการใช้รูปแบบ พบว่า คะแนนเฉลี่ยจากการสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้าน
 การยอมรับของนักเรียนประถมสาธิตหลังการทดลองรูปแบบสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
 .01

งานวิจัยต่างประเทศ

การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยนั้น สถาบันที่สำคัญในการเป็นแบบอย่างให้เด็กได้
 อย่างมีประสิทธิภาพนั้น คือ บ้านซึ่งมีพ่อแม่เป็นแบบอย่างในการเลี้ยงดูเด็กนั้น พ่อแม่ได้ให้การอบรม
 ลูกของตนอย่างไร มีการสอนให้กล้าแสดงความคิดเห็นหรือมีการยอมรับ และยอมรับความคิดเห็น
 ของลูกอย่างไรบ้าง และสถาบันการศึกษาเองก็มีความสำคัญในการปลูกฝังเด็กเช่นเดียวกัน
 ในโรงเรียนได้มีการสอนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กเพียง
 ใด ซึ่งตรงนี้ก็ขึ้นอยู่กับโรงเรียน ผู้บริหาร และครูผู้สอนว่ามีบทบาท หรือเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้
 และปฏิบัติตามแนววิถีชีวิตประชาธิปไตยอย่างไรบ้าง แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว บ้านและโรงเรียน
 มีบทบาทต่อพฤติกรรมของเด็กดังที่ ฟรีดแมน (Friedman 1973 : 4117 - A) ศึกษากรณีมีส่วนร่วม
 ด้านประชาธิปไตย เพื่อศึกษาทฤษฎีเหล่านั้นไปใช้ในชีวิตประจำวัน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนที่
 อยู่ในประเทศสวีเดนระหว่างกลุ่มเด็กที่โตกับเด็กที่เล็ก ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่โตกว่ามีส่วนร่วม
 ด้านประชาธิปไตยดีกว่าเด็กเล็ก และพบว่าบ้านและโรงเรียนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนเด็กที่โตกว่า
 ให้ร่วมมือทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยมากกว่าและดีกว่าเด็กเล็ก และพบว่าบ้านและโรงเรียน
 มีส่วนในการสนับสนุนเด็กให้ร่วมมือทางการเมืองระบอบประชาธิปไตย ในการที่จะให้เด็กสนใจหรือ
 มีพฤติกรรมด้านประชาธิปไตยนั้น พ่อแม่ ครู และ คนในชุมชน ต้องปฏิบัติตามเป็นตัวอย่างเพื่อให้
 เด็กได้เรียนรู้และปรับพฤติกรรมของตนเองตามแบบอย่างที่ได้เห็นดังที่โคล (Cole 1974 : 6061 - A)
 ศึกษาวิธีการที่จะทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามชนบท ได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักการ
 ประชาธิปไตยให้มากขึ้น การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์และสำรวจตามโปรแกรมต่าง ๆ ที่จัด
 ทำขึ้นไว้เพื่อเผยแพร่ทางการเมือง ตลอดจนนำข้อมูลที่ได้จากการรายงานของรัฐบาลมาใช้ด้วย ทำให้
 ได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยมากกว่า 50,000 คน ผลการวิจัยพบว่า คนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมทาง
 การเมืองเพราะมีความสนใจกิจกรรมนั้น ๆ และการปกครองแบบสหพันธรัฐ (Federation) จะช่วย
 ในเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมากขึ้น

แซนสทีด (Sanstead 1975 : 814 - A) ได้ทำการศึกษาเจตคติทางการเมืองของนักเรียน
 มัธยมศึกษาตอนปลาย ในรัฐนอร์ทดาโกต้า กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเกรด
 12 ที่สุ่มจากโรงเรียน 63 แห่ง ใน 4 ระดับ จากจำนวนทั้งหมด 1,750 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนมีเจตคติไปในทางประชดประชันและมีความคิดเห็นขัดแย้งกับการเมืองของโลก

2. นักเรียนส่วนใหญ่แสดงความไม่พึงพอใจเกี่ยวกับวิธีสอน และหลักสูตรวิชาหน้าที่การ เมืองและการปกครอง

3. ความรู้และความเข้าใจและเจตคติทางการเมืองของเด็ก มีความสัมพันธ์กับพื้นฐาน บุคลิกภาพของบิดามารดา

4. เพศมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และเจตคติทางการเมือง ของนักเรียน

5. การแสดงออกทางการเมืองของนักเรียน ไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับการมีความรู้ความ เข้าใจทางการเมือง

ริงวอลล์ (Ringwall 1976 : 6282 - A) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการปกครอง ระบบประชาธิปไตย โดยวัดความเที่ยงตรงจากทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตยหลาย ๆ ทฤษฎี ผลการ วิจัยพบว่า การที่จะให้พลเมืองมีส่วนร่วมในการปกครองแบบประชาธิปไตย ต้องมีการเตรียม ให้แก่พลเมืองทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ

แพลตเนอร์ (Platner 1977 : 7051 - A) ศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนอายุ 9 - 11 ปี ที่ ได้รับการสอนและการปกครองชั้นเรียนแบบประชาธิปไตย กลุ่มตัวอย่างเป็น นักเรียนเกรด 3 และ เกรด 4 โรงเรียนมิดเดิลไอแลนด์ จำนวน 138 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุมซึ่งสอนด้วยวิธีอัตโนมัติโดย กลุ่มทดลอง สอนด้วยวิธีประชาธิปไตยเครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามพีบีอาร์เอส (PBRs) ผลการ ศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยสูงกว่า กลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01 จะเห็นได้ว่า การทดลองการสอนคนละแบบทำให้เด็กทั้งสองกลุ่มมีพฤติกรรมทาง ด้านประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

ในการเรียนการสอนนั้น ได้ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ทางการเมืองในลัทธิประชาธิปไตย เกี่ยวกับความรู้ทางการเมือง แต่ไม่มีผลต่อการเรียนรู้ด้านทัศนคติทางการเมือง วิธีสอนแบบ กระบวนการ กลุ่มสัมพันธ์ การเรียนเป็นทีมและการใช้กิจกรรมกลุ่ม สามารถช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน ทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยไม่มีความสัมพันธ์และชุดแนะแนวสามารถพัฒนา พฤติกรรมประชาธิปไตยให้สูงขึ้นได้ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับการศึกษาของ ไวท์ (White 1977 : 7036 - A) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาว่าวัยรุ่นอเมริกัน มีความเชื่อถือค่านิยมทางการเมืองแบบสังคม ประชาธิปไตยเพียงใด ระดับความเชื่อถือค่านิยมทางการเมืองแบบสังคมประชาธิปไตย ได้รับอิทธิพล จากองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น อายุ เพศ เชื้อชาติ และสถานภาพของเศรษฐกิจหรือไม่ และเพื่อศึกษา การสอนวิชาสังคมศึกษาจะมีผล ทำให้กระสวนความเชื่อทางสังคมวิทยาการเมืองของวัยรุ่นอเมริกัน แตกต่างกันหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียน จำนวน 387 คน ซึ่งสุ่มมาจาก นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนรัฐบาล 2 แห่ง และจากโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัย

ในรัฐฟลอริดา 1 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบวัดความเชื่อของแอลเลน (Allen) ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. เด็กวัยรุ่นอเมริกันมีค่านิยมและแบบอนุรักษสังคมแบบประชาธิปไตยเป็นส่วนใหญ่
2. ตัวแปรอิสระต่าง ๆ คือ เพศ เชื้อชาติ เศรษฐกิจ และการสอนในวิชาสังคมมีผลต่อคุณค่าทางการเมืองแบบส่วนร่วมประชาธิปไตย จากการทดสอบสมมติฐานเชิงปฏิเสธพบว่า สมมติฐานทุกข้อ ยกเว้น ตัวแปรทางอายุ มีผลต่อคุณค่าทางการเมืองอย่างมีสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่ผ่านมา สรุปได้ว่า การจะให้เด็กนักเรียนมีพฤติกรรมด้านประชาธิปไตยนั้นต้องเริ่มต้นจากที่บ้าน ซึ่งมีพ่อแม่เป็นแบบอย่างที่สำคัญในการเลี้ยงดู การยอมรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ ของเด็ก การสอนให้เด็กตระหนักถึงบทบาทของตนเอง และเคารพสิทธิของผู้อื่น นำเด็กไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้สังคมที่กว้างขึ้นและรู้หน้าที่ที่ตนจะต้องปฏิบัติต่อผู้อื่น โรงเรียนเป็นส่วนที่สำคัญเช่นเดียวกันในการปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็ก ซึ่งมีครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอน โดยการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย และมีการจัดกิจกรรมจริงให้เด็กได้ปฏิบัติโดยเป็นการสมมติสังคมจำลองขึ้นแต่มีการปฏิบัติ มีบทบาทเหมือนกับสังคมใหญ่ โดยให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติกันเอง โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาและคอยให้คำแนะนำ ซึ่งกิจกรรมเช่นนี้ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นเป็นส่วนที่สำคัญมากต่อพฤติกรรมด้านประชาธิปไตยของเด็ก ดังนั้น ทางโรงเรียนต้องตระหนักและให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านประชาธิปไตยของเด็กนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก กรุงเทพมหานคร” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอวิธีดำเนินการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

แบบแผนการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงทดลองซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างเพียงกลุ่มเดียวประเมินโดยการสังเกตพฤติกรรมก่อนทดลองใช้และหลังการทดลองใช้แบบแผนการวิจัยแบบ One – Group Pretest – Posttest Design โดยมีรูปแบบการทดลอง ดังนี้

$$O_1 \quad X \quad O_2$$

เมื่อ O_1 แทน การสังเกตพฤติกรรมก่อนการทดลอง

X แทน การใช้แม่แบบ การจัดกิจกรรมและการจัดสภาพแวดล้อม(ตัวแปรทดลอง)

O_2 แทน การสังเกตพฤติกรรมหลังการทดลอง

กระบวนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีกระบวนการ ดังนี้

1. กำหนดพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมที่ต้องการ
2. เลือกกิจกรรมเพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของ

นักเรียน

3. รวบรวมข้อมูล โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง สร้างเครื่องมือ ตรวจสอบ คุณภาพเครื่องมือ และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในโรงเรียนซึ่งมีขั้นตอนย่อย ดังนี้

3.1 ประเมินผลโดยการสังเกตพฤติกรรมก่อนการทดลอง

3.2 ประชุมครูเพื่อทำความเข้าใจตรงกันในการปฏิบัติงาน

3.3 ดำเนินการทดลองโดยใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม
ของนักเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545

3.4 รวบรวมข้อมูลระหว่างการทดลอง

3.5 ประเมินหลังการทดลอง

4. วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้าน
คุณธรรมของนักเรียนและพิสูจน์สมมติฐานการวิจัย

5. สรุปผล โดยการสรุป อภิปรายผลและเสนอแนะ

ประชากร

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 ปีการศึกษา
2545 จำนวน 483 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของ
นักเรียนโรงเรียนวัดกกก ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมมีวิธีการดังนี้

1. ผู้วิจัยสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตย ด้านคุณธรรมโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น
3 ด้าน คือ การเคารพกฎระเบียบของสังคม การเคารพสิทธิของผู้อื่น และการเคารพความคิดเห็น
ของผู้อื่น
2. แบบสังเกตพฤติกรรมเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ช่วงคะแนน 4 ระดับ
คือ

ปฏิบัติเป็นประจำ หมายถึง การกระทำระหว่าง 80 – 100%

ปฏิบัติบ่อยครั้ง หมายถึง การกระทำระหว่าง 60 – 79%

ปฏิบัติบางครั้ง หมายถึง การกระทำระหว่าง 40 – 59%

ปฏิบัติน้อยที่สุด หมายถึง การกระทำต่ำกว่า 40%

3. นำแบบสังเกตเสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน
พิจารณาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) ความเหมาะสมของภาษาและรูปแบบของ
แบบสังเกต

4. ทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 โรงเรียนวัดสะแกงาม เขตบางขุนเทียน จำนวน 30 คน แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือและหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.9679

5. ปรับปรุง จัดพิมพ์และนำไปใช้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ก่อนดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยประชุมครูผู้สอน เพื่อศึกษาแบบสังเกตพฤติกรรมและวิธีการให้คะแนน เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน แล้วดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นก่อนทดลอง ครูผู้สอน สังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนในชั้นของตนทุกคนโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม

2. ขั้นทดลอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามรูปแบบที่สร้างขึ้นทุกประการ ต่อเนื่องกันเป็นเวลา 3 เดือน ระหว่างเดือนกรกฎาคม – กันยายน 2545

3. ขั้นหลังการทดลอง หลังจากทดลองใช้รูปแบบครบ 3 เดือนแล้ว ครูผู้สอนทำการสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนในชั้นของตนทุกคน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยชุดเดิม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำแบบสังเกตพฤติกรรมที่ครูผู้สอนบันทึกการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนทุกคน ทั้งก่อนทดลองและหลังทดลองมาตรวจสอบความถูกต้อง และให้คะแนนโดยกำหนดค่าคะแนน ดังนี้

ปฏิบัติเป็นประจำ	ให้คะแนน	4 คะแนน
ปฏิบัติบ่อยครั้ง	ให้คะแนน	3 คะแนน
ปฏิบัติเป็นบางครั้ง	ให้คะแนน	2 คะแนน
ปฏิบัติน้อยที่สุด	ให้คะแนน	1 คะแนน

เมื่อให้คะแนนแล้ว นำคะแนนมาหาค่าเฉลี่ย นำค่าเฉลี่ยมาแปลความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 – 4.00	หมายถึง ปฏิบัติเป็นประจำ
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.49	หมายถึง ปฏิบัติบ่อยครั้ง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 – 2.49	หมายถึง ปฏิบัติบางครั้ง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.49	หมายถึง ปฏิบัติน้อยที่สุด

2. นำคะแนนพฤติกรรมของนักเรียนทุกคน จำนวน 966 ฉบับ แบ่งเป็นพฤติกรรมก่อนการทดลอง 483 ฉบับ และพฤติกรรมหลังการทดลอง 483 ฉบับ มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (μ) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) แล้วนำไปวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่าง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. สถิติสำหรับวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ

1.1 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนโดยใช้ค่า t -test (บุญชุม ศรีสะอาด 2535 : 107)

1.2 หาคความเชื่อมั่นของแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา α (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (บุญชุม ศรีสะอาด 2535 : 96)

2. สถิติพื้นฐาน

2.1 ค่าร้อยละ (Percentage)

2.2 คะแนนเฉลี่ย (μ)

2.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

3. สถิติสำหรับทดสอบสมมติฐาน

เปรียบเทียบค่าความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนก่อนการทดลองใช้รูปแบบและหลังการทดลองใช้พิจารณาจากค่าเฉลี่ย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อรายงานผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอ
วัตถุประสงค์ของการวิจัย แบ่งได้ดังนี้คือ

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากร โดยการหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ การจำแนกความถี่และ
หาค่าร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ผลการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียน
วัดกก สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย
(Mean) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในด้านต่าง ๆ 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์คุณธรรมของนักเรียนด้านความเคารพกฎระเบียบของสังคม

2.2 ผลการวิเคราะห์คุณธรรมของนักเรียนด้านความเคารพสิทธิของผู้อื่น

2.3 ผลการวิเคราะห์คุณธรรมของนักเรียนด้านความเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากร

จำนวนนักเรียนโรงเรียนวัดกกที่ใช้เป็นประชากร จำแนกตามเพศและระดับชั้นเรียน มี
รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนนักเรียนโรงเรียนวัดกก ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545
จำแนกตามเพศและระดับชั้น

นักเรียน	จำนวน		
	ชาย (ร้อยละ)	หญิง (ร้อยละ)	รวม (ร้อยละ)
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	46 (9.52)	51 (10.56)	97 (20.08)
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	44 (9.11)	44 (9.11)	88 (18.22)
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	37 (7.66)	42 (8.70)	79 (16.36)
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	39 (8.07)	37 (7.66)	76 (15.73)
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	37 (7.66)	36 (7.45)	73 (15.11)
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	35 (7.25)	35 (7.25)	70 (14.50)
รวม	238 (49.27)	245 (50.73)	483 (100)

จากตารางที่ 1 จำนวนนักเรียนโรงเรียนวัดกก ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จำแนกตามเพศและระดับชั้นเรียน ดังนี้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีนักเรียนชาย 46 คน คิดเป็นร้อยละ 9.52 นักเรียนหญิง 51 คน คิดเป็นร้อยละ 10.56 รวม 97 คน คิดเป็นร้อยละ 20.08

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีนักเรียนชาย 44 คน คิดเป็นร้อยละ 9.11 นักเรียนหญิง 44 คน คิดเป็นร้อยละ 9.11 รวม 88 คน คิดเป็นร้อยละ 18.22

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีนักเรียนชาย 37 คน คิดเป็นร้อยละ 7.66 นักเรียนหญิง 42 คน คิดเป็นร้อยละ 7.66 รวม 76 คน คิดเป็นร้อยละ 15.73

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีนักเรียนชาย 39 คน คิดเป็นร้อยละ 8.07 นักเรียนหญิง 37 คน คิดเป็นร้อยละ 8.70 รวม 79 คน คิดเป็นร้อยละ 16.36

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีนักเรียนชาย 37 คน คิดเป็นร้อยละ 7.66 นักเรียนหญิง 36 คน คิดเป็นร้อยละ 7.45 รวม 79 คน คิดเป็นร้อยละ 15.11

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนชาย 35 คน คิดเป็นร้อยละ 7.25 นักเรียนหญิง 35 คน คิดเป็นร้อยละ 7.25 รวม 70 คน คิดเป็นร้อยละ 14.50

รวมนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 มีนักเรียนชาย 238 คน คิดเป็นร้อยละ 49.27 นักเรียนหญิง 245 คน คิดเป็นร้อยละ 50.73 รวมทั้งสิ้น 483 คน คิดเป็นร้อยละ 100

วิเคราะห์ผลการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคาราวธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก

ด้านการเคารพกฎระเบียบของสังคม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคาราวธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก ด้านการเคารพกฎระเบียบของสังคม ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตามผลการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย
ด้านคุณธรรมของนักเรียน ด้านการเคารพกฎระเบียบของสังคม

การเคารพกฎระเบียบของ สังคม	ก่อนการใช้รูปแบบ			หลังการใช้รูปแบบ		
	μ	σ	ระดับปฏิบัติ	μ	σ	ระดับปฏิบัติ
1. แต่งกายถูกต้องตามระเบียบ ของโรงเรียน	3.26	0.76	บ่อยครั้ง	3.41	0.71	บ่อยครั้ง
2. เดินเป็นแถวเมื่อเปลี่ยนชั่วโมง เรียนหรือไปปฏิบัติกิจกรรมนอก ห้องเรียน	2.46	1.21	บ่อยครั้ง	3.15	0.68	บ่อยครั้ง
3. มาเข้าเรียนหรือมาปฏิบัติ กิจกรรมตามเวลาที่ครูนัดหมาย	2.87	0.80	บ่อยครั้ง	3.17	0.73	บ่อยครั้ง
4. ไม่เล่นไม่คุยขณะเข้าแถว เคารพธงชาติหรือขณะอยู่ใน ห้องประชุม	2.39	1.30	บ่อยครั้ง	3.01	0.81	บ่อยครั้ง
5. พึงขยะลงในถังขยะที่โรงเรียน จัดหาไว้ให้	2.79	1.03	บ่อยครั้ง	3.31	0.69	บ่อยครั้ง
6. ขออนุญาตครูก่อนออกจาก ห้องเรียนหรือก่อนออกไปนอก โรงเรียน	3.00	0.77	บ่อยครั้ง	3.31	0.66	บ่อยครั้ง
7. ไม่วิ่งบนอาคารเรียน	2.67	0.78	บ่อยครั้ง	3.01	0.78	บ่อยครั้ง
8. เก็บอุปกรณ์เครื่องเล่น เครื่องใช้เข้าที่เดิมหลังใช้งาน เสร็จแล้ว	2.76	0.77	บ่อยครั้ง	3.18	0.70	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ 2 พบว่า ก่อนการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้าน
คุณธรรมของนักเรียนด้านการเคารพกฎระเบียบของสังคม เรื่อง การแต่งกายถูกต้องตามระเบียบ
ของโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ 3.26 รองลงมาอันดับที่ 2 เรื่อง ขออนุญาตครูก่อนออกจาก
ห้องเรียนหรือก่อนออกไปนอกโรงเรียน มีค่าเฉลี่ย 3.00 รองลงมาอันดับที่ 3 เรื่อง มาเข้าเรียนหรือมา

ปฏิบัติตามกิจกรรมตามเวลาที่ครูนัดหมาย มีค่าเฉลี่ย 2.87 รองลงมาอันดับที่ 4 เรื่อง ทิ้งขยะลงในถังที่โรงเรียนจัดหาไว้ให้ มีค่าเฉลี่ย 2.79 รองลงมาอันดับที่ 5 เรื่อง เก็บอุปกรณ์เครื่องเล่นเครื่องใช้เข้าที่เดิมหลังใช้งานเสร็จแล้ว มีค่าเฉลี่ย 2.76 รองลงมาอันดับที่ 6 เรื่อง ไม่วิ่งบนอาคารเรียน มีค่าเฉลี่ย 2.67 รองลงมาอันดับที่ 7 เรื่อง เดินเป็นแถวเมื่อเปลี่ยนชั่วโมงเรียนหรือไม่ปฏิบัติตามกิจกรรมนอกห้องเรียน มีค่าเฉลี่ย 2.46 และอันดับสุดท้าย เรื่อง ไม่เล่นไม่คุยขณะเข้าแถวเคารพธงชาติ หรือขณะอยู่ในห้องประชุม มีค่าเฉลี่ย 2.39

ส่วนหลังการใช้รูปแบบพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวะธรรมของนักเรียนด้านเคารพกฎระเบียบของสังคม พบว่า เรื่องการแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ 3.41 รองลงมาอันดับที่ 2 เรื่อง ทิ้งขยะลงในถังที่โรงเรียนจัดหาไว้ให้และขออนุญาตครูก่อนออกจากห้องเรียนหรือก่อนออกไปนอกโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 3.31 รองลงมาอันดับที่ 3 เรื่อง เก็บอุปกรณ์เครื่องเล่น เครื่องใช้เข้าที่เดิมหลังการใช้งานเสร็จแล้ว มีค่าเฉลี่ย 3.18 รองลงมาอันดับ 4 เรื่อง มาเข้าเรียนหรือมาปฏิบัติตามเวลาที่ครูนัดหมาย มีค่าเฉลี่ย 3.17 รองลงมาอันดับ 5 เรื่อง เดินแถวเมื่อเปลี่ยนชั่วโมงเรียนหรือไปปฏิบัติตามกิจกรรมนอกห้องเรียน มีค่าเฉลี่ย 3.15 อันดับสุดท้าย เรื่อง ไม่เล่นไม่คุยขณะเข้าแถวเคารพธงชาติหรือขณะอยู่ในห้องประชุม และไม่วิ่งบนอาคารเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 3.01

ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านการยอมรับของนักเรียนโรงเรียนวัดกก ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น ดังรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตามผลการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านการยอมรับของนักเรียน ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น

การเคารพสิทธิของผู้อื่น	ก่อนการใช้รูปแบบ			หลังการใช้รูปแบบ		
	μ	σ	ระดับปฏิบัติ	μ	σ	ระดับปฏิบัติ
9. ไม่พูดคุยส่งเสียงดัง เล่นหรือลุกเดินรบกวนขณะผู้อื่นกำลังเรียนหรือทำงาน	2.40	0.97	บางครั้ง	3.04	0.81	บ่อยครั้ง
10. ไม่หยิบสิ่งของของผู้อื่นไปใช้หรือนำไปเป็นของตนโดยไม่ได้รับอนุญาต	2.83	0.97	บ่อยครั้ง	3.29	0.70	บ่อยครั้ง
11. ไม่รังแกหรือกลั่นแกล้งผู้อื่นให้ได้รับบาดเจ็บหรืออับอาย	2.95	0.82	บ่อยครั้ง	3.29	0.72	บ่อยครั้ง
12. เข้าแถวรับ – ส่งงานหรือรับบริการต่าง ๆ ตามลำดับก่อนหลัง	3.00	0.72	บ่อยครั้ง	3.27	0.69	บ่อยครั้ง
13. ไม่ทำลายทรัพย์สินของผู้อื่นหรือของส่วนรวม	3.12	0.73	บ่อยครั้ง	3.41	0.62	บ่อยครั้ง
14. ไม่เอาทรัพย์สินของส่วนรวมมาเป็นของตน	3.12	0.73	บ่อยครั้ง	3.43	0.66	บ่อยครั้ง
15. ไม่ใช้วาจาล้อเลียนหรือก้าวร้าวผู้อื่นให้ได้รับความเสียหายหรืออับอาย	3.00	0.84	บ่อยครั้ง	3.32	0.65	บ่อยครั้ง
16. ไม่เอาเปรียบผู้อื่น	3.02	0.76	บ่อยครั้ง	3.26	0.65	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ 3 พบว่า ก่อนการใช้รูปแบบพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านการยอมรับของนักเรียนด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น เรื่อง ไม่ทำลายทรัพย์สินของผู้อื่นหรือของส่วนรวม และ ไม่เอาทรัพย์สินของส่วนรวมมาเป็นของตน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากัน คือ 3.12 รองลงมาอันดับที่ 2

เรื่อง ไม่เอาเปรียบผู้อื่น มีค่าเฉลี่ย 3.02 รองลงมาอันดับที่ 3 เรื่อง เข้าแถวรับ – ส่งงานหรือรับบริการต่าง ๆ ตามลำดับก่อนหลัง และไม่ใช้วาจาล้อเลียน หรือก้าวร้าวให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย หรืออับอาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 3.00 รองลงมาอันดับที่ 4 เรื่อง ไม่รังแกหรือกลั่นแกล้งผู้อื่นให้ได้รับบาดเจ็บหรืออับอาย มีค่าเฉลี่ย 2.95 รองลงมาอันดับที่ 5 เรื่อง ไม่หยิบสิ่งของของผู้อื่นไปใช้หรือนำไปเป็นของตนโดยไม่ได้รับอนุญาต มีค่าเฉลี่ย 2.83 อันดับสุดท้าย เรื่อง ไม่คุยเสียงดัง เล่น หรือลุกเดินรบกวนขณะผู้อื่นกำลังเรียนหรือทำงาน มีค่าเฉลี่ย 2.40

ส่วนหลังการใช้รูปแบบพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น พบว่า เรื่องไม่เอาทรัพย์สินของส่วนรวมมาเป็นของตน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ 3.43 รองลงมาอันดับที่ 2 เรื่อง ไม่ทำลายทรัพย์สินของผู้อื่นหรือของส่วนรวม มีค่าเฉลี่ย 3.41 รองลงมาอันดับที่ 3 เรื่อง ไม่ใช้วาจาล้อเลียน หรือก้าวร้าวผู้อื่นให้ได้รับความเสียหาย หรืออับอาย มีค่าเฉลี่ย 3.32 รองลงมาอันดับที่ 4 เรื่องไม่หยิบสิ่งของของผู้อื่นไปใช้หรือนำไปเป็นของตนโดยไม่ได้รับอนุญาต และไม่รังแกหรือกลั่นแกล้งผู้อื่นให้ได้รับบาดเจ็บหรืออับอาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 3.29 รองลงมาอันดับที่ 5 เรื่อง เข้าแถวรับ – ส่งงานหรือรับบริการต่าง ๆ ตามลำดับก่อนหลัง มีค่าเฉลี่ย 3.27 รองลงมาอันดับที่ 6 เรื่อง ไม่เอาเปรียบผู้อื่น มีค่าเฉลี่ย 3.26 และอันดับสุดท้าย เรื่อง ไม่พูดส่งเสียงดัง เล่น หรือลุกเดินรบกวนขณะผู้อื่นกำลังเรียนหรือทำงาน มีค่าเฉลี่ย 3.04

ด้านการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก ด้านการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ดังรายละเอียดในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตามผลการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน ด้านการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

การเคารพความคิดเห็น ของผู้อื่น	ก่อนการใช้รูปแบบ			หลังการใช้รูปแบบ		
	μ	σ	ระดับปฏิบัติ	μ	σ	ระดับปฏิบัติ
17. ไม่โกรธเมื่อผู้อื่นไม่เห็นด้วยกับตน	2.90	0.74	บ่อยครั้ง	3.27	0.71	บ่อยครั้ง
18. มีส่วนร่วมในการลงมติโดยพิจารณาด้วยเหตุผล	2.80	0.78	บ่อยครั้ง	3.08	0.71	บ่อยครั้ง
19. ปฏิบัติตามมติกลุ่มด้วยความเต็มใจเมื่อที่ประชุมมีมติ	2.92	0.73	บ่อยครั้ง	3.24	0.71	บ่อยครั้ง
20. ยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์งานของตน	2.97	0.70	บ่อยครั้ง	3.18	0.63	บ่อยครั้ง
21. รับฟังความคิดเห็นที่ต่างจากความคิดเห็นของตนเองด้วยการพิจารณาอย่างรอบคอบและอดทน	2.89	0.64	บ่อยครั้ง	3.14	0.65	บ่อยครั้ง
22. เปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น	3.01	0.67	บ่อยครั้ง	3.30	0.65	บ่อยครั้ง
23. ไม่แอบอ้างเอาความคิดเห็นของผู้อื่นมาเป็นของตน	3.04	0.96	บ่อยครั้ง	3.36	0.57	บ่อยครั้ง
24. เคารพและเชื่อว่าผู้อื่นมีความคิดเห็นเป็นของตนเอง	3.04	0.68	บ่อยครั้ง	3.33	0.66	บ่อยครั้ง

จากตารางที่ 4 พบว่า ก่อนการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม ด้านการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เรื่อง ไม่แอบอ้างเอาความคิดเห็นของผู้อื่นมาเป็น

ของตน และเรื่องเคารพและเชื่อว่าผู้อื่นมีความคิดเห็นเป็นของตนเอง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากัน คือ 3.04 รองลงมาอันดับที่ 2 เรื่องเปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น มีค่าเฉลี่ย 3.01 รองลงมาอันดับที่ 3 เรื่องยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์งานของตน มีค่าเฉลี่ย 2.97 รองลงมาอันดับที่ 4 ปฏิบัติตามมติกลุ่มด้วยความเต็มใจเมื่อที่ประชุมมีมติ มีค่าเฉลี่ย 2.92 รองลงมาอันดับที่ 5 เรื่อง ไม่โกรธเมื่อผู้อื่นไม่เห็นด้วยกับตน มีค่าเฉลี่ย 2.90 รองลงมาอันดับที่ 6 เรื่อง รับฟังความคิดเห็นที่ต่างจากความคิดเห็นของตนด้วยการพิจารณาอย่างรอบคอบและอดทน มีค่าเฉลี่ย 2.89 อันดับสุดท้าย เรื่อง มีส่วนร่วมในการลงมติโดยพิจารณาด้วยเหตุผล มีค่าเฉลี่ย 2.80

ส่วนหลังการใช้รูปแบบพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม ด้านการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น พบว่า เรื่องไม่แอบอ้างเอาความคิดเห็นของผู้อื่นมาเป็นของตน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ 3.36 รองลงมาอันดับที่ 2 เรื่อง เคารพและเชื่อว่าผู้อื่นมีความคิดเห็นเป็นของตนเอง มีค่าเฉลี่ย 3.33 รองลงมาอันดับที่ 3 เรื่อง เปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น มีค่าเฉลี่ย 3.30 รองลงมาอันดับที่ 4 เรื่อง ไม่โกรธเมื่อผู้อื่นไม่เห็นด้วยกับตน มีค่าเฉลี่ย 3.27 รองลงมาอันดับที่ 5 เรื่องปฏิบัติตามมติกลุ่มด้วยความเต็มใจเมื่อที่ประชุมมีมติ มีค่าเฉลี่ย 3.24 รองลงมาอันดับที่ 6 เรื่อง ยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์งานของตน มีค่าเฉลี่ย 3.16 รองลงมาอันดับที่ 7 เรื่อง รับฟังความคิดเห็นที่ต่างจากความคิดเห็นของตนด้วยการพิจารณาอย่างรอบคอบและอดทน มีค่าเฉลี่ย 3.14 อันดับสุดท้าย เรื่อง มีส่วนร่วมในการลงมติโดยพิจารณาด้วยเหตุผล มีค่าเฉลี่ย 3.08

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก กรุงเทพมหานคร โดยพิจารณาจากพัฒนาการของพฤติกรรมด้านคุณธรรมของนักเรียน 3 ด้านคือ ด้านการเคารพกฎระเบียบสังคม ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น และด้านการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนโรงเรียนวัดกกที่กำลังเรียนอยู่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 ปีการศึกษา 2545 จำนวนทั้งสิ้น 483 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของกลุ่มประชากร โดยเนื้อหาของแบบสังเกตแบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ

1. เป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้รับการสังเกต มีจำนวน 3 ข้อ

2. เป็นข้อมูลแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน มี 3 ด้านคือ

- 2.1 ด้านการเคารพกฎระเบียบของสังคม มีจำนวน 8 ข้อ มีคำตอบ 4 อันดับคือ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัติบางครั้ง และปฏิบัติน้อยที่สุด

- 2.2 ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น มีจำนวน 8 ข้อ มีคำตอบ 4 อันดับคือ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัติบางครั้ง และปฏิบัติน้อยที่สุด

- 2.3 ด้านการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น มีจำนวน 8 ข้อ มีคำตอบ 4 อันดับคือ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัติบางครั้ง และปฏิบัติน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ การใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าร้อยละ การจำแนกความถี่และหาค่าร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มประชากร การวิเคราะห์ผลการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม 3 ด้าน โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย ได้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมตามกรอบแนวคิดในการดำเนินการ ประกอบด้วย 1. การสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรในโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนให้เห็นปัญหาความสำคัญและความจำเป็นของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมโดยเฉพาะในเรื่องการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น 2. เมื่อทุกคนตระหนัก

ในความสำคัญและเห็นคุณค่าของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ก็จะมีจิตสำนึกที่จะประพฤติปฏิบัติอย่างเต็มใจและปฏิบัติเป็นประจำ ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองประสานความร่วมมือกันประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนสังเกตพฤติกรรมของตัวเอง แล้วเลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลที่ตนรักและนับถือแล้วปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เมื่อตระหนักในคุณค่าความสำคัญ รวมทั้งการเห็นแบบอย่าง 3. จัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศและการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยต่อการประพฤติปฏิบัติพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมเป็นประจำจนเป็นนิสัย 4. สร้างความตระหนักให้นักเรียนเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติด้วยความเต็มใจ 5. จัดกิจกรรมที่การเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมให้นักเรียน ทั้งในและนอกห้องเรียน 6. ใช้การเสริมแรง เช่น การให้รางวัล การยกย่องชมเชย และการประกาศเกียรติคุณเป็นแรงจูงใจให้นักเรียนปฏิบัติอย่างจริงจังจนเป็นวิถีชีวิต ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนว่า การสร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญของพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม สามารถช่วยในการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนได้ ครูทุกคนควรมีส่วนในการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน และต้องสร้างความตระหนักให้แก่ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองก่อน เพราะการเห็นคุณค่าและความสำคัญของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมจะทำให้ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครอง เต็มใจที่จะประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ทำให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตามด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน ควรจัดแบบกระบวนการกลุ่มและบูรณาการทุกวิชา และที่สำคัญคือ รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้วยคุณธรรมที่ประกอบด้วย การสร้างความตระหนักให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย รวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบกระบวนการกลุ่มให้นักเรียนปฏิบัติจริง ทำให้นักเรียนพัฒนาพฤติกรรมขึ้นได้

ผลการใช้รูปแบบพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร หลังจากให้ความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมแก่นักเรียนแล้ว จะเห็นได้ว่ามีคะแนนเฉลี่ยจากการสังเกตอยู่ในระดับสูงเป็นส่วนใหญ่

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนวัดกก สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีข้อค้นพบนำมาอภิปรายตามลำดับดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม มีองค์ประกอบดังนี้

1.1 สร้างการสร้างความตระหนักให้แก่ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนให้เห็นปัญหา ความสำคัญและความจำเป็นของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม โดยเฉพาะในเรื่อง การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น โดยการชี้ให้เห็นถึงปัญหาการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยที่ยังไม่สมบูรณ์อยู่ในขณะนี้ เป็นเพราะทุกคนยังมีพฤติกรรมอัตตาธิปไตย ขาดวินัยใน ตนเอง ไม่คำนึงถึงหน้าที่และความรับผิดชอบ ขาดความสำนึกในสิทธิเสรีภาพ ทำให้สังคมมีความ เดือดร้อนวุ่นวาย ในฐานะที่โรงเรียนเป็นสถานศึกษาที่มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพของคนให้มีความรู้ ความสามารถ รู้จักคิด วิเคราะห์และแก้ปัญหาต่างๆ ได้ จึงต้องเป็นแหล่งปลูกฝังให้นักเรียนมี จิตใจและพฤติกรรมที่ดีออกไป เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ ออกไปสู่สังคมให้ได้โดยการ ประสานความร่วมมือกันระหว่างครูและผู้ปกครอง ทำการพัฒนาให้นักเรียนเกิดพฤติกรรม ประชาธิปไตย โดยเฉพาะพฤติกรรมด้านคุณธรรม คือ การเคารพซึ่งกันและกันทางกาย การเคารพ ทางวาจา การเคารพทางความคิด การเคารพในกฎเกณฑ์และการเคารพในสิทธิของผู้อื่น ซึ่งถือเป็น พฤติกรรมที่เป็นปัญหามากโดยเฉพาะนักเรียนประถม เรื่องคุณธรรมเป็นเรื่องสำคัญจำเป็นต้องรีบ ดำเนินการพัฒนาก่อน เพื่อให้สอดคล้องตามจุดมุ่งหมายในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ด้านมาตรฐานของผู้เรียน ข้อ 1, 2, 3, 7 และข้อ 9 และตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สำหรับการเคารพทางกายและทางวาจา นักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนวัดกกได้รับการพัฒนาตามสถานะ และความเป็นอยู่แบบชาวบ้าน ทางโรงเรียนซึ่งประกอบด้วยบุคลากรทุกฝ่ายจึงจำเป็นต้อง ทำงานหนัก เพื่อให้การพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยด้านคุณธรรมบรรลุผลสูงสุดเท่าที่จะกระทำได้ โดยเฉพาะด้านการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์คือ การเคารพทางความคิด การเคารพใน กฎเกณฑ์และการเคารพในสิทธิของผู้อื่น ซึ่งพฤติกรรมประชาธิปไตย 3 ด้านนี้ จะช่วยให้นักเรียนรู้จัก การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบด้วยเหตุและผล รวมทั้ง การยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม กฎระเบียบของห้องเรียนของโรงเรียน ตลอดจนมีความ เกรงใจให้เกียรติผู้อื่น ไม่ล่วงละเมิดในสิทธิของผู้อื่น เพราะพฤติกรรมเหล่านี้จะส่งผลให้สังคมภายใน ครอบครัว โรงเรียนและบ้านเมืองมีสันติภาพและสันติสุข อันจะนำไปสู่การปกครองระบอบ ประชาธิปไตยที่เข้มแข็งต่อไป

1.2 ใช้ตัวแบบ (Modeling) โดยการที่บุคลากรในโรงเรียนและผู้ปกครองมีความ ตระหนักในความสำคัญและคุณค่าของพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม และประพฤติปฏิบัติ ตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ซึ่งจะเป็นสิ่งเร้าใจให้นักเรียนสังเกตและเลียนแบบ ซึ่งผู้วิจัยได้แนวคิด มาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของแบนดูรา (Bandura 1977 : 22 – 29) ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการให้ผู้เรียนได้เห็นแบบอย่างพฤติกรรม แล้วให้ผู้เรียนพิจารณาเลียนแบบจาก แม่แบบ ทั้งแม่แบบที่เป็นจริง (Live Model) ได้แก่ ตัวผู้บริหาร ครูและผู้ปกครอง และแม่แบบที่เป็น

สัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แม้แบบเหล่านี้จะเป็นสิ่งเร้าและเป็นกลวิธีหนึ่งที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยของผู้เรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของศิริศักดิ์ โหม่คามิ (2543: 75) ศศิธร บรรลือสินธุ์ (2530 :46) และ กันยา ประสงค์เจริญ (2523 : 31 – 32) ที่พบว่า การสอนโดยใช้เทคนิคแม่แบบสามารถทำให้ผู้เรียนเลียนแบบและเกิดพฤติกรรมใหม่ที่พึงประสงค์ได้ ซึ่งผลการวิจัยปรากฏออกมาในรูปของการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน

จากผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การใช้แม่แบบสามารถพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้เรียนให้สูงขึ้นได้ ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้โดยการเลียนแบบจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง และใช้ประสบการณ์นั้นพัฒนาตนเอง โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การปรับพฤติกรรมเป็นการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมให้กับผู้เรียน โดยเริ่มจากการที่ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองให้ความรู้ ฝึกอบรม ทั้งทางบ้านและทางโรงเรียน เป็นการสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า ความสำคัญ รวมทั้งการได้เห็นแบบอย่างจากบุคคลที่ตนเคารพ คือผู้บริหาร ครูและผู้ปกครอง การจัดสภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน ทำให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากเดิมไปสู่พฤติกรรมที่ต้องการ พ่อ แม่และครูเป็นผู้มีบทบาทและมีอำนาจมากที่สุดที่จะนำให้เด็กปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ดังนั้นการที่จะสร้างให้เด็กมีพฤติกรรมอย่างไร ต้องอาศัยการแนะนำอบรมสั่งสอนจากผู้ใกล้ชิดมาตั้งแต่เยาว์วัย และครูแบบประชาธิปไตยจะใช้วิธีการแนะนำเป็นผู้นำให้เด็กมีส่วนในการตั้งกฎ ต้องยอมรับและเข้าใจว่าพฤติกรรมของตนเองมีผลต่อพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งตรงผลการวิจัยที่ได้รับว่า ครูทุกคนมีส่วนในการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน ดังนั้นรูปแบบการพัฒนาครั้งนี้จึงพอสรุปได้ว่า บุคลิกภาพของผู้ที่ใกล้ชิดกับผู้เรียน เช่น พ่อ แม่ ผู้ปกครองและครูมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของผู้เรียน

1.3 การจัดสภาพแวดล้อม การจัดบรรยากาศ รวมทั้งบุคลิกภาพของครูที่เอื้ออำนวยต่อการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม จะช่วยให้การสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยและระบบประชาธิปไตยเป็นไปอย่างรวดเร็วและง่ายขึ้น เพื่อสร้างให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รู้จักขั้นตอนการคิดแก้ปัญหา มีอิสระในการคิดและพร้อมที่จะยอมรับความคิดเห็นของคนอื่นอย่างมีเหตุผล ทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักเป็นผู้ให้ ผู้รับ ผู้นำและผู้ตามที่ดี เชื่อมมั่นในระบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยโรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยให้เกิดคุณธรรม 3 ประการ คือ คารวธรรม สามัคคีธรรมและปัญญาธรรม ด้วยรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน และที่สำคัญคือ การให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง เพราะเห็นความสำคัญและคุณค่าของพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของ

วาสนา แสงคำ (2542 : 79) ที่กล่าวว่า ประสบการณ์จากครอบครัว ชุมชนมีส่วนเสริมสร้างให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตย และผลจากการวิจัยที่ได้รับในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้คือ พฤติกรรมประชาธิปไตยของผู้เรียนพัฒนาขึ้นหลังจากการจัดสภาพแวดล้อม การจัดบรรยากาศ การเรียนการสอนที่เป็นประชาธิปไตยให้ผู้เรียนได้ประพฤติปฏิบัติเป็นประจำ เพราะสิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์มากขึ้น

1.4 การสร้างความตระหนักให้ผู้เรียน เมื่อผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองเห็นความสำคัญและคุณค่าของพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ก็จะมีจิตสำนึกที่จะประพฤติปฏิบัติอย่างเต็มที่และปฏิบัติเป็นประจำ ตลอดจนช่วยกันปลูกจิตสำนึกให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าและความสำคัญของพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมเช่นเดียวกัน ซึ่งการที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติต่อสิ่งใด ก็ต่อเมื่อได้เห็นคุณค่าของสิ่งนั้นว่าดีงาม ถูกต้อง ควรแก่การยึดถือตามความคิดนี้จะเห็นว่าพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูและผู้เรียนจะเกิดขึ้นได้ต้องปฏิบัติเป็นประจำ การจะปฏิบัติเป็นประจำได้ต้องปฏิบัติด้วยความเต็มใจ ไม่ใช่จำใจ ทำอย่างไรจึงจะให้ปฏิบัติด้วยความเต็มใจต้องสร้างความตระหนักให้มีจิตสำนึก เห็นคุณค่าและความสำคัญ เมื่อเห็นคุณค่าและความสำคัญก็จะปฏิบัติด้วยความเต็มใจ ในลักษณะใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว ซึ่งผลการดำเนินการวิจัยประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

1.5 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อสร้างนิสัยและพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนให้เห็นความสำคัญของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน โดยเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้กระบวนการกลุ่มในทุกกลุ่มประสบการณ์เพื่อปลูกฝังการทำงานเป็นกลุ่ม การยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ตลอดจนการใช้มติเพื่อหาข้อตกลง การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของห้องของกลุ่มเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกห้องเรียนหรือในโรงเรียน เพื่อฝึกทักษะกระบวนการในการทำงานให้แก่ผู้เรียน รวมทั้งฝึกการเคารพในสิทธิของผู้อื่น เช่น กิจกรรมอาหารกลางวัน กิจกรรมห้องสมุด กิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน กิจกรรมกีฬา เป็นต้น โรงเรียนประถมศึกษาโดยทั่วไปจัดกิจกรรมดังกล่าวเหล่านี้เป็นปกติอยู่แล้ว ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่กำหนดให้โรงเรียนในสังกัดทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย การดำเนินกิจกรรมทั้งภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียนทั้งหมดต้องดำเนินงานในรูปคณะกรรมการนักเรียน มีครูเป็นที่ปรึกษากิจกรรม ใช้กระบวนการกลุ่มดำเนินการจึงต้องมีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ มีการปรึกษาวางแผนร่วมกันในการทำงาน ดำเนินงานร่วมกันและประเมินผลการทำงานร่วมกัน เพื่อฝึกให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมด้านคุณธรรมและพฤติกรรมปฏิบัติสม่ำเสมอเป็นประจำจนเป็นวิถีชีวิต ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนคือ ผู้เรียนได้รับความรู้ตามเนื้อหาวิชา และเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตย

ตามคุณลักษณะที่ต้องการเน้น 3 ประการ คือ ด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม

1.6 การเสริมแรง เช่น การยกย่องชมเชย การให้รางวัลและการประกาศเกียรติคุณอย่างมีระบบ จะสามารถปรับพฤติกรรมของนักเรียนให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้ จากการวิจัยที่ปรากฏออกมาเมื่อผู้เรียนได้รับการพัฒนาตามรูปแบบดังกล่าว ผู้เรียนจะปฏิบัติพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมอย่างสม่ำเสมอ และพยายามทำให้ดียิ่งขึ้นด้วยความภาคภูมิใจ เพราะการที่ผู้เรียนตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม รวมทั้งการได้เห็นแบบอย่างจากผู้บริหารและครูจากโรงเรียน เห็นแบบอย่างจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง จากทางบ้าน ทำให้ผู้เรียนเต็มใจที่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเดิม ไปสู่พฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ประกอบกับการที่ผู้บริหาร ครู พ่อแม่ ผู้ปกครองให้การเสริมแรงด้วยการยกย่อง ชมเชย ให้รางวัลและประกาศเกียรติคุณ รวมทั้งการได้อยู่ในบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยตลอดเวลา ทำให้ผู้เรียนเกิดความคุ้นเคยและปฏิบัติพฤติกรรมนั้นเป็นประจำ เป็นนิสัยด้วยความรู้สึกเต็มใจและต้องการให้ผู้อื่นยอมรับยกย่องให้เกียรติ ซึ่งตรงกับแนวคิดของมาสโลว์ (Maslow อ้างถึงใน Richard M. Ryckman 1985 : 395) ดังนั้นการเสริมแรงจึงเป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้ประพฤติดีปฏิบัติพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและมีความสุข และปฏิบัติพฤติกรรมนั้นด้วยความเต็มใจอย่างจริงจัง ซึ่งพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมที่พัฒนาขึ้นของผู้เรียนนี้ จะเป็นพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย สถาบันการศึกษาก็จะได้ชื่อว่าเป็นสถานศึกษาที่พัฒนาคนที่มีคุณภาพไปพัฒนาประเทศชาติต่อไป

2. จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของผู้เรียน โรงเรียนวัดกกกพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง กล่าวคือ มีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.00 ขึ้นไปทุกข้อทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านการเคารพกฎระเบียบสังคม และด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิริศักดิ์ ไหมคำม (2543 : 75) ที่ใช้เทคนิคแม่แบบและการสอนแบบปกติ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และผลการวิจัยของ สมบัติ ธนาลาภสกุลกิจ (2535 : 132) พบว่า การจัดกิจกรรมมีผลให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรมตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารนำรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้าน คารวธรรมดังกล่าวไปใช้อย่างต่อเนื่องกับนักเรียนทุกคนในโรงเรียน

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระวิชา ครูต้องสอดแทรกอย่างเหมาะสม ไม่ควรให้ครูฝ่ายปกครองหรือครูคนหนึ่งคนได้รับผิดชอบฝ่ายเดียว

1.3 โรงเรียนควรจัดกิจกรรมการเสริมแรงให้ครูที่เป็นแม่แบบที่ปฏิบัติดีที่สุด เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแก่ครู และจะเกิดการพัฒนาอย่างถาวร

1.4 โรงเรียนควรประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน เพื่อช่วยกันปลูกฝังและพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในทุกด้าน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ทำรูปแบบนี้ไปวิจัยกับนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา คือ อนุบาล 1 และอนุบาล 2 บ้าง เพื่อเปรียบเทียบผลและพฤติกรรมของนักเรียน

2.2 ทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านคารวธรรม ด้านสามัคคี และด้านปัญญาธรรม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กอบกุล ดิษฐแย้ม. การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน
มัธยมศึกษาโดยเทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : กองการวิจัยทางการ
ศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2543.
- กิตติ อมตชีวิน. การเรียนรู้ทางการเมืองในลัทธิประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา :
ศึกษาทดลองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสุทธิสะอาด. วิทยานิพนธ์
ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. คลื่นลูกที่ 5 ประชาณัฐสังคม : สังคมไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่
21. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ส.เอเชีย เพรส, 2542.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อ
พัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 2527.
- _____. สำนักงาน. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยใน
โรงเรียน กรุงเทพมหานคร (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2540). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะ
กรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 2540.
- ชนิดา จันเรียง. รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน
โรงเรียนประถมสาธิต สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2545.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. Good Governance กับการปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูปการเมือง. กรุงเทพฯ :
วชิราวุธวิทยาลัย. 2541.
- ทิตนา แหมมณี. "ความหมายของประชาธิปไตย," เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร
การผลิตเทพโททัศน์ทางการเกษตรรุ่นที่ 5. หน้า 13 - 18. นครปฐม : มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ กำแพงแสน, 2522.
- _____. ช่วยครูฝึกประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. ระบอบประชาธิปไตย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : กระทรวงกลาโหม, 2520.
- นิรมล สุวรรณปิณฑะ. รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของ
นักเรียนโรงเรียนปลูกจิต กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร
มหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2545.

บุญมี เด็ดอนันต์กุล. ผลการฝึกปฏิบัติการประชาธิปไตยต่อการเปลี่ยนเจตคติต่อ

ประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2528.

ประเวศ วะสี. การพัฒนาประชาธิปไตยและการปฏิรูปทางการเมือง. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน
เรือนแก้วการพิมพ์, 2537.

ปรีชา นิพนธ์พิทยา. "การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน
ประถมศึกษา," สารพัฒนาหลักสูตร. 43 10 (ตุลาคม 2528) : 54 - 56.

พจน์ ละเพียรชัย. พัฒนาวัดผล. กรุงเทพฯ : สำนักงานทดสอบ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2533.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). "กระบวนการเรียนรู้," เอกสารพัฒนากระบวนการเรียนรู้
อันดับที่ 7 โครงการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพ
การศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2541.

พระพงษ์ ศรีเหนียง. การศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย
ของนักเรียนบ้านพุ่มม่วง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์, 2524.

วาสนา รอดเชียง. ผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ โรงเรียนวัดทรงธรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2540.

วิชาการ, กรม. กระทรวงศึกษาธิการ. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย
ด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2542.

_____. คู่มือส่งเสริมประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์, 2535.

_____. คู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2534.

_____. แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2538.

_____. แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ :
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2538.

- วิชาการ, กรม. กระทรวงศึกษาธิการ. "สรุปผลรายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่องการเรียนรู้
เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย." เอกสารพัฒนาระบบการเรียนรู้
อันดับที่ 8 โครงการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
(28-30 กรกฎาคม 2539). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2539.
- วิรัช วิรัชภาวรณ. วิเคราะห์เปรียบเทียบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
2540 กับรัฐธรรมนูญฉบับสำคัญ. กรุงเทพฯ : นิติธรรม, 2542.
- วีระ ประเสริฐศิลป์. "ความเป็นนักบริหารมืออาชีพ" เอกสารสาระการเรียนรู้ เล่ม 1 ชุดวิชา
ผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ, 2546.
- วีรพัฒน์ อติโรจน์. การศึกษาการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและทัศนคติแบบประชาธิปไตยของ
นักเรียนหมู่บ้านเด็กจังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2529.
- ศิริกาญจน์ ทองอินทร์. "การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน
ประถมศึกษา," สารพัฒนาหลักสูตร. 5, 49 (เมษายน 2529) : 17 - 18.
- ศิริศักดิ์ ไหมคำม. ผลของการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยด้าน
การยอมรับของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานการศึกษา
จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม, 2543.
- สามัญศึกษา, กรม. คู่มือสร้างเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา. เอกสารลำดับที่ 9/2536.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2536.
- _____. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และการวิเคราะห์สาระ
สำคัญ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.
- _____. แนวทางการนิเทศ : การสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษา.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2534.
- _____. ประชาธิปไตยในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2538.
- สาโรช บัวศรี. พื้นฐานการเมืองการปกครองของไทย. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมการฝึกหัดครู, 2520.

- สาลี จบศรี. ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียน
ประถมศึกษาศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม "ฉิวศรีราษฎร์บำรุง" จังหวัด
ปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2531.
- สมนึก มั่งน้อย. การรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2539.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. "การเมือง แนวความคิดและการพัฒนา," โครงการเอกสารและ
ตำราคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์สุนทรออฟเซ็ท, 2537.
- สมพงษ์ พวงคำ. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์
ชีวิต และทัศนคติ ต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
ด้วยวิธีปกติและกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2528.
- สุรชาติ มานิตย์. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิตปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2528.
- สุนทร จันทตรี. การประถมศึกษากับประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2530.
- สุวภัฏ วรรณจำปา. การพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรม
สามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2539.
- อมร รักชาติ. รัฐธรรมนูญกับประชาชนพร้อมบทวิจารณ์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2541.
- Bandura, Albert. Social Learning Theory. New jersey : Prentice – Hall, 1977.
- Blackman, Carth J. and Adalph Silberman. Modification of Child and Adolesent Behavior.
Belmont : Wadsworth Publishing Company, 1975.
- Cole, Richard Louis. "Citizen Participation, Democratic Theory and the Urban Policy
Process," Dissertation Abstracts International. 34, 9 (September 1974.) : 6061- A.
- Dewey, John. Democracy and Education. New York : The Macmillan Company, 1967.

- Friedman, Robert S. "Participation in Democracy : A theory of Democracy and Decmocrative Socialization," **Dissertation Abstracts International**. 34, 1 (November 1973) : 4117 – A.
- Lesten D. Crow and Alice Crow. **Child Development and Adjustment**. New York : The Mcmillan Company, 1962.
- Pennock, Roland J. **Democratic Political theory**. New York : Princeton University Press, 1979.
- Platner, Marquerite and Joyce Brady. "The Effects of democratic Classroom on the Behaveior of 9 - 11 Year - old Children," **Dissertation Abstracts International**. 40, 6 (June 1977) : 7051- A.
- Ringwall, Douglas Dinon. "Planning and Participation in Democracy Theory Verus Practive," **Dissertation Abstracts International**. 39, 9 (September 1976) : 6286 - A.
- Ryckman, Mrichard. **Theories of Personality**. 3rd ,ed. California : Brooks/Cole Pub; co Pacific Grove, 1985.
- Sanstead, Wayne Godfrey. "A Study of the Political Attitudes of North Dakota High School Seniors," **Dissertation Abstracts International**. 36 (February 1975) : 814 – A.
- Skinner Charles E. **Educational Psychology**. 4th Ed. New York, Prentice - Hall, 1984.
- Smith,Eduward w., Stanley W. Krouse and Paul Mark. "Atkinson Social Studies Programs," in **The Education's Encyclopedia**. P. 347 New Jersey : Prentice Hall, 1969.
- White, Cotte Jerome. "A Study of Domocratic Sociopolitical values Among High School Students in an Urban setting," **Dissertation Abstracts International**. 40, 10 (October 1977) : 7036 - A.
- Wit, Daniel. **Comparative Political Institutes**. New York : Holt Rinehart and Winston, 1963.

ภาคผนวก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. ดร.จรัส	ทองเกษม	อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. นายโกมินทร์	สังคะนอง	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดจันทร์ประดิษฐาราม
3. พระมหาหรรษา	ธมมหาโส	รองเจ้าอาวาสวัดใหม่ (ยายแป้น)

ที่ ครุ 143 /2545

สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงศิริบุญชัย
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

๔ มิถุนายน 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.จรัส ทองเกษม อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสังเกตพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน

ด้วย นางทิพวรรณ เขี่ยมรักษา ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกก สังกัดกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันกำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก” ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) ของสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วาระ ประเสริฐศิลป์
2. ดร.ทิวัฒน์ มณีโชติ

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรฯ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้เกียรติเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วาระ ประเสริฐศิลป์)
ประธานกรรมการบริหารหลักสูตร

คณะครุศาสตร์

โทรศัพท์ 0-2890-0841 ต่อ 508 , 0-2472-5712

โทรสาร 0-2472-5712

ที่ ศร 144 /2545

สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงนิรยุรจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

๗ มิถุนายน 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน นายโกมินทร์ สังคะนอง ผอ.โรงเรียนวัดจันทร์ประดิษฐาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสังเกตพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน

ด้วย นางทิพวรรณ เขี่ยมรักษา ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกก สังกัดกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันกำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก" ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) ของสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วระ ประเสริฐศิลป์
2. ดร.ทิวต์ดี มณีโชติ

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรฯ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้เกียรติเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วระ ประเสริฐศิลป์)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรฯ

คณะครุศาสตร์

โทรศัพท์ 0-2890-0841 ต่อ 508 , 0-2472-5712

โทรสาร 0-2472-5712

ที่ ครุ 145 /2545

สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

๗ มิถุนายน 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระมหากษัตริย์ ธรรมหาโต รองเจ้าอาวาสวัดใหม่ (ยายแป้น)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสังเกตพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน

ด้วย นางทิพวรรณ เอี่ยมรักษา ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกก สังกัดกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันกำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดกก" ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) ของสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิระ ประเสริฐศิลป์
2. ดร.ทิวดี มณีโชติ

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรฯ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้เกียรติเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิระ ประเสริฐศิลป์)
ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรฯ

คณะครุศาสตร์

โทรศัพท์ 0-2890-0841 ต่อ 508 , 0-2472-5712

โทรสาร 0-2472-5712

แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน โรงเรียนวัดกก

ชื่อผู้สังเกต.....ชื่อผู้ถูกสังเกต.....
ชั้นประถมศึกษาปีที่.....ครั้งที่.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

คำอธิบาย ให้ผู้สังเกตทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องพฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติตามความเป็นจริง

ปฏิบัติเป็นประจำ	80 – 100 %	4	คะแนน
ปฏิบัติเป็นบ่อยครั้ง	60 – 79 %	3	คะแนน
ปฏิบัติเป็นบางครั้ง	40 – 59 %	2	คะแนน
ปฏิบัติเป็นน้อยครั้ง	40 %	1	คะแนน

พฤติกรรมนักเรียน	เป็นประจำ	บ่อยครั้ง	เป็นบางครั้ง	น้อยครั้ง	ข้อเสนอแนะ
	4	3	2	1	
ด้านการเคารพกฎระเบียบของสังคม 1. แต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน 2. ไม่เล่น ไม่คุยขณะทำกิจกรรม หน้าเสาธงอยู่ในห้องเรียน ห้องประชุม หรือขณะรับประทานอาหาร 3. เดินเป็นแถวทุกครั้งเมื่อเปลี่ยนชั่วโมงเรียน หรือไปปฏิบัติกิจกรรมนอกห้องเรียน 4. ตรงต่อเวลาในการมาเรียน การปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนและเวลาที่ครูกำหนด 5. ช่วยกันรักษาความสะอาดทั้งในห้องเรียน, บริเวณโรงเรียน และทิ้งขยะลงในถังที่ทางโรงเรียนจัดหาไว้ให้					

พฤติกรรมนักเรียน	เป็นประจำ	บ่อยครั้ง	เป็นบางครั้ง	น้อยครั้ง	ข้อเสนอแนะ
	4	3	2	1	
6. เมื่อเข้ามาในบริเวณโรงเรียนแล้ว ไม่ออกนอกบริเวณโรงเรียนก่อนได้รับ อนุญาต					
7. ไม่ส่งเสียงดังขณะเข้าไปใช้บริการ ในห้องสมุด					
8. เดินเป็นแถวกลับบ้านโดยไม่แหวะ ข้าวอาหาร หรือสิ่งของก่อนถึงบ้าน					
ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น					
9. ไม่พูดคุยกดหรือลูกเดินรบกวน ทำลายสมาธิผู้อื่น ขณะกำลังเรียน หรือปฏิบัติกิจกรรม					
10. ไม่หยิบสิ่งของผู้อื่นไปใช้หรือนำ ไปเป็นของตน โดยไม่ได้รับอนุญาต					
11. ไม่นำทรัพย์สินของโรงเรียนมา เป็นทรัพย์สินของตนเอง					
12. ไม่กระทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่น และของส่วนรวมเสียหาย					
13. ไม่รังแกหรือกลั่นแกล้งผู้อื่นให้ อับอายและได้รับบาดเจ็บ					
14. เข้าแถวรับ - ส่งงานหรือ รับบริการต่าง ๆ ตามลำดับก่อนหลัง					
15. ไม่ใช้วาจาล้อเลียนหรือก้าวร้าว ผู้อื่นให้ได้รับความเสียหายหรือ อับอาย					
16. ชื่นชม ยกย่องให้เกียรติผู้อื่นที่ ทำความดีด้วยใจจริง					
ด้านการเคารพความคิดเห็นของ ผู้อื่น					
17. เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดง ความคิดเห็น					
18. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ แตกต่างจากความคิดเห็นของตนเอง					

พฤติกรรมนักเรียน	เป็นประจำ	บ่อยครั้ง	เป็นบางครั้ง	น้อยครั้ง	ข้อเสนอแนะ
	4	3	2	1	
19. ให้ความสนใจรับฟังผู้อื่นแสดงความคิดเห็น					
20. ยอมรับฟังเมื่อมีผู้วิพากษ์วิจารณ์ด้วยเหตุผล					
21. ยอมรับและปฏิบัติตามมติกลุ่มด้วยความเต็มใจ					
22. มีส่วนร่วมในการลงมติโดยพิจารณาด้วยเหตุผล					
23. ยกมือขออนุญาตประธานหรือผู้ที่กำลังพูดทุกครั้งก่อนที่ซักถามหรือแสดงความคิดเห็น					
24. เคารพและเชื่อว่าความคิดเห็นของแต่ละคนย่อมแตกต่างกัน					

คุณภาพของแบบสังเกตพฤติกรรม
ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายชื่อ

ข้อที่	กลุ่มสูง		กลุ่มต่ำ		t	หมายเหตุ
	$\bar{x}$	S^2	$\bar{x}$	S^2		
1	4.000	.000	2.875	.696	3.814	คัดเลือกไว้
2	3.875	.125	2.250	.214	7.927	คัดเลือกไว้
3	4.000	.000	2.500	.286	7.895	คัดเลือกไว้
4	4.000	.000	2.125	.411	8.296	คัดเลือกไว้
5	4.000	.000	2.500	.286	7.895	คัดเลือกไว้
6	4.000	.000	2.875	.411	4.978	คัดเลือกไว้
7	3.750	.500	2.000	.000	6.972	คัดเลือกไว้
8	3.750	.214	2.500	.286	4.980	คัดเลือกไว้
9	3.875	.125	2.125	.411	6.757	คัดเลือกไว้
10	4.000	.000	2.625	.268	7.473	คัดเลือกไว้
11	4.000	.000	2.000	.571	7.519	คัดเลือกไว้
12	3.875	.125	2.500	.571	4.661	คัดเลือกไว้
13	3.875	.125	2.750	.214	5.488	คัดเลือกไว้
14	3.875	.125	2.875	.125	5.682	คัดเลือกไว้
15	4.000	.000	1.875	.696	7.203	คัดเลือกไว้
16	4.000	.000	2.250	.214	10.671	คัดเลือกไว้
17	3.750	.214	2.375	.268	5.612	คัดเลือกไว้
18	3.750	.214	2.000	1.143	4.248	คัดเลือกไว้
19	3.750	.214	2.125	.411	5.824	คัดเลือกไว้
20	3.625	.268	2.375	.554	3.894	คัดเลือกไว้
21	3.750	.214	2.250	.214	6.466	คัดเลือกไว้
22	3.625	.268	2.625	.554	3.115	คัดเลือกไว้
23	3.750	.214	2.750	.214	4.310	คัดเลือกไว้
24	3.750	.214	2.375	.268	5.612	คัดเลือกไว้

จากตาราง พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น มีข้อคำถามจำนวนทั้งหมด 24 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 3.115 ถึง 10.671 และทุกข้อคำถามที่มีอำนาจจำแนกถึงเกณฑ์คือ $t < 1.75$ ดังนั้นจึงทำการคัดเลือกไว้ และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .9679

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นางทิพวรรณ เขี่ยมรักษา
วันเดือนปีเกิด	2 กันยายน 2487
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	14 ซอยตากสิน 38 ถนนตากสิน แขวงบุคคโล เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600 โทรศัพท์ 0-2468-4925
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแหลมดำ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2495	ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
พ.ศ. 2501	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี อ.เมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
พ.ศ. 2505	ประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูง (ปก.ศ.สูง) วิชาเอกชีววิทยา วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
พ.ศ. 2519	การศึกษบัณฑิต (กศ.บ.) วิชาเอกชีววิทยา วิชาโทประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน จังหวัดชลบุรี วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2506	ครูตรี โรงเรียนกิงเพชร เขตพญาไท กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2528	ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนกิงเพชร เขตพญาไท กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2534	ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนบางขุนเทียนศึกษา เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2540	อาจารย์ใหญ่โรงเรียนคลองบางพรหม เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2543	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกก เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2545	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแหลมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ